Anul I. No. 6-7 **August-Sept. 1929**

„UTOPIA"

CUPRINSUL:

TIP. „CARTEA ROMÂNEASCĂ S. A.", CLUJ.

EXEMPLARUL: Lei 20.—

„UTOPIA"

REVISTĂ DE CULTURĂ GENERALĂ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
CLUJ, STRADA BOB 2

Apare la începutul fiecărei luni, cuprinzând chestiuni din domeniul științei și filosofiei sociale

ABONAMENTUL:

Pentru particulari . . . . Lei 200 anual
Pentru Instituții, și Autorități „ 500 „

Trimitem No. 6-7 al revistei și rugăm pe cititorii noștri să nu mai întârzie cu achitarea abonamentului!

CETIȚI
ÎN CORPUL REVISTEI:
„ANCHETELE NOASTRE"!

„UTOPIA"

ANUL I. No. 6—7 AUGUST—SEPT. 1929

Parlamentarism și partide politice

I. Hașegan

II

Les partis politiques ne reposant — comme le socialisme et le communisme — que sur des illusions économiques et psychologiques, peuvent bouleverser un pays, mais ne sauraient durer.

...Les foules n'ont pas besoin de comprendre, ne désirent pas comprendre et ne sauraient comprendre. Elles ne demandent qu'a se passionner. Leur état normal est l'enthousiasme ou la fureur.

Gustave le Bon.

Nu socotim nici un sistem de guvernare capabil de o perfecțiune absolută. Ne pare chiar firesc ca, acumulate și adâncite, consecințele erorilor — de cari nu este scutit nici unul din sisteme — acestea să sfârșească prin a provoca o reacțiune, și să aducă pe planul întâi un alt sistem, cu totul contrariu celui precedent.

Din extremitate în extremitate, societatea omenească este mereu în căutarea echilibrului, în căutarea deci a unei așezări ideale, pe care cine știe dacă o va putea realiza vre-odată.

Istoria se repetă aproape cu aceeaș exactitate ca oscilațiile unui pendul. Formele vechi nu mor. Dimpotrivă. Esența *progresului* nu este doar decât o continuă înlănțuire de încercări și experiențe din trecut, reluate, amplificate și adaptate oarecum necesităților prezentului. Astfel, firește nici formula *democrației*, atât de mult accentuată astăzi, nu poate fi o invenție a timpului. Cei vechi i-au încercat și verificat eficacitatea cu ceva mai multă bunăcredință decât contimporanii.

Mai mult însă decât formula, interesează pentru moment *aplicările ei practice*.

Și... nu trebue să recurgem numaidecât la *exemple din trecut*, pentru a demonstra că *„guvernarea poporului"* lasă câmp deschis multor abuzuri și că *discernământul masselor*, adeseori este supus celor mai grave erori.

Iar pentru a ieși și mai mult din cadrul considerațiunilor de ordin general și a ne apropia oarecum de situația noastră speci-

fică, adaogăm că parlamentarismul ca instituție democratică, continuă să rămână la noi — în ciuda existenții lui de până acum, dealtfel destul de îndelungată — o formulă de proveniență streină, încă tot inutilă și parazitară, care nu s'a putut adapta necesităților noastre specifice și nici n'a putut imprima un ritm nou angrenajului nostru economic-social.

Căci într'adevăr, dacă am întreba făcând chiar abstracție de cele două mari defecte ale parlamentarismului, relevate în articolul nostru trecut și anume: *incompetența aleșilor sufragiului universal* și *sarcina considerabilă pe care o reprezintă ei pentru buget* și cari defecte la urma urmei ar putea fi, primul *remediat* prin corectivul mussolinian al *reprezentării corporative*, iar al doilea *justificat* tocmai prin această *reprezentare echitabilă a intereselor categoriilor de producțiune*, dacă am întreba, făcând abstracție de inconvenientele amintite mai sus: „ce rămâne oare pentru țară — de pe urma activității parlamentare la noi?", ni s'ar răspunde probabil: *siguranță, control și legi bune ca rezultat al conlucrării voinței naționale*.

Să uităm deci spectacolul din timpul alegerilor, când voința națională este chemată a se pronunța și când, chiar in țări unde populația este mai în măsură să aprecieze valorile politice, se petrec lucruri de natură a pune în discuție chiar *abandonarea formulei democratice* și să vedem dacă acest răspuns poate fi socotit sau nu satisfăcător.

Dacă chiar popoare cu o educație politică îndelungată pot fi antrenate și induse în eroare de vâltoarea patimilor deslănțuite în timpul alegerilor, cu atât mai ușoară trebue să fie situația partidelor politice dela noi. Și înainte de a examina, dacă *parlamentarismul poate realiza ceva pozitiv la noi*, *trebue neapărat să ținem cont și de* **acești antreprenori ai lui.**

Să vedem mai întâi dacă *voința națională se manifestă sau nu liberă!* Este oare exclusă asmuțarea unei părți din populație împotriva celeilalte, a unei clase sociale împotriva alteia? Sunt excluse dintre mijloacele electorale promisiunile ce nu se vor împlini niciodată, patimile și interesele meschine? Si oare în înfierbântarea alegerilor și a pornirilor deslănțuite, voința națională mai este ea națională, liberă și nealterată? Și după ce vom răspunde la toate aceste întrebări, să mai adaogăm că alegerea se mai face și *pe partide*, ceeace schimbă radical criteriul alegerii, *meritele alesului* trebuind deci să fie în strânsă legătură *nu cu interesele poporului ci cu acele ale partidului* și firește că aceasta nu este tot una.

Cât privește *legile bune*, votate de parlament, ele ar putea fi aduse foarte bine și fără el și apoi valoarea lor nu constă *în a le redacta, ci în felul în care ele sunt aplicate*.

Iar dacă și după acestea au mai rămas motive cari pledează pentru menținerea parlamentarismului, iată partidele politice se însărcinează să le îndepărteze definitiv.

Astfel: 1) *Legile oricât ar fi de bune, sunt aplicate cu părtinire,* fiindcă partidele politice la putere își formează *un aparat administrativ aparte,* compus din partizani, cari vin și pleacă dela coducere odată cu ele. De aci, firește, nedreptăți și abuzuri.

2) *Serviciile publice,* chiar cele mai importante, sunt conduse de oameni de partid, cari la schimbarea guvernului, sunt nevoiți să plece și astfel se pierde *marele avantaj al continuității lucrărilor,* neputându-se *realiza nimic durabil.*

3) *Dușmănia între partide* merge atât de departe încât schimbările de guvern produc la ministere un adevărat haos și în loc de a se favoriza de către toate guvernele *formarea unui corp de funcționari administrativi,* **unic, select** *și* **bine pregătit,** vom avea cu timpul și dacă lucrurile vor continua după vechiul obiceiu, *2 3 serii de funcționari,* cari așteaptă doar venirea partidului la putere pentru a se repezi la bugetul Statului și așa îndeajuns de sleit de seriile precedente.

Iată de ce ne este dat să asistăm la penibila încercare a partidului dela putere, care neavând curajul schimbărilor radicale ce se impun, caută **compensații** pentru partizanii rămași fără departamente, sau pentru cei cari au adus vre-un serviciu partidului, creindu-le posturi noui, inutile, dar plătite din belșug din visteria statului.

Și *cetățeanul asistă impasibil la această nerușinare, începând probabil să creadă și el că serviciile aduse vre-unui partid politic trebue să fie neapărat plătite de către țară.*

Și n'avem măcar mângăerea că celelalte partide ar putea fi mai bune!...

Iar dacă nici acestea nu sunt deajuns pentru a scoate în evidență ticăloșia partidelor politice, n'avem decât să privim politica diferitelor guverne față de minorități, sau orice alte organizații, putând reprezenta un interes electoral. O politică de lașitate și de adevărată trădare a intereselor românești.

Măsuri necesare luate în vederea prestigiului și a apărării elementului românesc, care ar trebui să aibă și el cel puțin atâtea drepturi cât cel strein, *au fost* îndulcite și *suspendate* de atâtea ori din motive de ordin electoral.

Astfel, *autoritatea statului slăbește în interior* **guvernul** firește pierzând din siguranță, *nu mai are puterea de a reprezenta nici în afară cu tot prestigiul, interesele țarii.*

Mai mult, desmățul partidelor a împins adeseori dușmănia până dincolo de frontiere, mergând până la discreditarea guvernului și deci a țării și creind adeseori acestuia dificultăți în apărarea și reprezentarea intereselor românești.

Și... astfel dela politica de slăbiciune în interior s'a ajuns la *politica de sclavi* în afară.

Nu trebue deci să ne mirăm că *interesele noastre sunt nesocotite pretutindeni,* nici că *vecinii,* chiar cei mai mici, *își per-*

mit necuviințe și nici că de pe urma tuturor acestora, țara suferе; **partidele po itice ne-ar fi putut duce şi mai departe!...**

Dar, ni se poate obiecta: „Parlamentarismul se menține încă pretutindeni și în Anglia și Franța dă chiar rezultate bune".

Se uită însă cu prea multă ușurință *tradiționalismul englez!* Corectitudinea și onestitatea în politică *acolo sunt o regulă,* **la noi o excepție.** *Respectul legilor* e ceva de care *nimeni* nu se poate atinge! Oamenii politici își fac o onoare — dupăcum făceau pe vremuri vechii noștri boeri — din a *întrebuința timp* și *bani,* îndreptând treburile publice. La noi, prin o răsturnare a valorilor, politica se face, ca să întrebuințăm un termen vulgar, dar just, *pentru căpătuială.* Cine ar putea spune de ex. că interesele imperiului britanic au fost reprezentate vre-odată slab undeva? Dar ale noastre?

In Franța, țara libertății individuale, veșnic în neastâmpăr și mereu în căutarea de noui experiențe, *parlamentarismul nu este patrimoniul exclusiv a 2—3 partide.* Mulțimea și diversitatea nuanțelor acestora este o dovadă că educația politică a cetățeanului de aci este destul de înaintată.

Echilibrul între mai multe partide se stabilește mai greu și se poate rupe mai ușor; controlul este mai eficace și abuzurile mai rare, iar dacă totuș se produc, ele nu întârzie a fi descoperite și opinia publică ca și toate partidele, *impun pedepsirea* lor. *Cetățeanul e mai puțin indiferent față de evenimentele politice,* le comentează, le apreciază și acționează fără rezervă, conform opiniei sale. Politicianul e ținut oarecum în șah.

Nu poate promite „marea cu sarea" și odată compromis, nu mai e sigur — ca la noi — că iarăș o să-i vină rândul, s'ajungă la putere.

Dealtfel luptele politice își au aici, o limită peste care nu se trece niciodată.

Dovadă că în chestiunile mari și îndeosebi în cele de politică externă, guvernul Poincarè, a găsit întotdeauna în jurul său o majoritate impunătoare.

La noi, partidele politice, două trei câte sunt, duc lupta *când până la exterminare,* nesocotind orice interes care nu este de partid, *când se acoperă reciproc* de ticăloșiile pe cari le-au comis în dauna țării și a acestui popor muncitor și blând și mai ales îngăduitor, extrem de îngăduitor.

Dar, cum toate au o limită și cum situația se înrăutățește tot mai mult, în curând *nu parlamentarismul și nici partidele politice,* vor fi chemate să îndrepte răul, *această sarcină* se pare că *va reveni unui regim de dictatură.*

Incercări sporadice, chiar dacă au fost neisbutite, sunt o dovadă că încetul cu încetul opinia publică este câștigată pentru un astfel de regim.

Nemulțumirile se adună mereu, reacțiunea a început a se organiza și *nu poate fi departe ziua când,* politicianii trimiși la

plimbare, *țara va respira ușurată* și *călăuzită de o mână energică va porni apoi la muncă intensivă pentru a reclădi și reorganiza totul, pentru a restabili valori și prestigiu atât în interior cât și dincolo de granițe.*

Pentru moment liga *„Vlad Țepeș“* care s'a făcut exponentul acestor aspirațiuni, culege simpatii și adeziuni de pretutindeni și poate nu fără șanse de reușită.

Este și timpul ca să ne punem întrebarea: **„Un neam întreg poate fi el dus la pieire, sau exploatat la infinit, de politiciani fără scrupul?!“...**

Paris, August 1929.

Mișcarea panreligionistă a lui Rabindranath Tagore și problema creștinismului modern

„Regnum Dei inter vos est.“ Lucas 17, 21.
Estote ergo vos perfecti sicut et pater vester caelestis perfectus est. Matheus 5, 48.

Mișcarea panreligionistă a lui Rabindranath Tagore este fără îndoială mișcarea cea mai actuală și interesantă a zilelor noastre: prin dimensiunile sale impozante și prin multilateralitatea sa elastică a devenit problema centrală a vieții culturale nu numai în continentele eterogene din p. d. v. al religiunilor, ci și în Europa catolicoprotestantă. Scopul final al mișcării este constatarea și fixarea esenței religiunilor diferite ale lumii prin descompunerea elementelor tradiționale ale lor și unificarea rezultatelor obținute printr'o sinteză mai înaltă și în sfârșit, armonizarea sintezei generale cu curentul antireligionist al vieții moderne pentru eliminarea finală a contradicțiilor generale și parțiale.

Ceea ce ne interesează în primul rând, este concepția dinamică și dialectică a lui Tagore despre esența creștinismului și despre viața noastră modernă.

După Tagore, creștinismul niciodată nu era quietismul; tendința lui totdeauna era progresivă: crearea și *realizarea unui ideal.* Idealul din p. d. v. individual era *personalitatea morală* purificată, din p. d. v. social: *împărăția cerurilor.* Pentru efectuarea omului moral avem nevoie de viața individului, pentru realizarea împărăției lui Dzeu avem nevoe de viața omenirii. *Postulatul creștinismului este un progres continuu:* fiecare epocă trebue să realizeze altfel acest scop permanent; după con-

dițiunile schimbătoare ale vieții trebue să ne modificăm și activitatea noastră.

Omul modern știe, că nu există etică universală: nici din p. d. v. al principiilor fundamentale, nici din p. d. v. al doctrinelor elaborate. Mai mult: el știe că nici *nu poate să existe etică definită*. Omul modern se simte independent și nu e șablonizabil prin normele și prescrierile unei etici regulative. Avem un fel de anarchism etic. Sunt conservatori pe baza convingerii eticei pure; sunt socialiști cu programul desființării societății de azi, foarte convinși despre moralitatea lor care, după ei e mai profundă ca cea a conservatorilor, apărători ai societății burgheze. Cum am putea crea pentru ei un cod moral, unitar? Ceea ce este „summum ius" pentru unii, este „suma iniuria" pentru alții. *In religiuni domnesc conținuturile tradiționale, domnește trecutul: sau neschimbat, sau transformat după cerințele timpurilor actuale. Pe de altă parte semnul caracteristic al mentalității morale moderne este activitatea creatoare, care tinde spre desființarea tradițiunilor spre nimicirea autorităților.* Omul modern el însuși vrea să găsească drumul de scăpare din criza actuală fără eclesia tradițională. In dilema lui, dacă are o convingere adevărat morală, modernul va jertfi eclesica ierarhică în favoarea libertății sale.

Pe de o parte trebue să recunoaștem justificarea contrarietății actuale, pe de altă parte credem și în forța eternă a creștinismului. Revizuirea doctrinelor însemnează numai amânarea crizei. Aici avem nevoe de noui principii fundamentale.

Trebue să înțelegem mai perfect personalitatea lui Isus, să precizăm esența creștinismului. Revoluția etică a lui Isus nu era un act rigid dogmatic, ci manifestarea esenței omenești: accentuarea energiei conștiinței personalității spre realizarea continuă a scopurilor superioare. După etica divină a lui Isus lumea nu este nici bună, un loc de repaos, nici rea, disprețuită, de unde trebue să fugim, ci e ceva necesară, nedefinită și necomplectă, unde trebue să lucrăm în continuu după schimbarea condițiunilor de existență. Centrul activității este *personalitatea conștientă în serviciul bunătății și al iubirii, care lucrează și progresează, adică o personalitate morală activă, care imită pe Isus.* Când lucrează, nu vede genealogia colaboratorilor săi, ci numai direcțiunea lucrării lor. Fie ateiști, fie libercugetători, dacă și ei vreau bunătatea morală, colaborează cu ei, pentrucă Dzeu numai prin activitate e realizabil. Confesiunile niciodată nu vor realiza împărăția lui Dzeu, ci numai acțiunile.

De aceia preotul modern nu este conservatorul sau explicatorul religiunilor. ci profet, care înțelege necesitățile timpurilor noui și pentru satisfacerea trebuințelor de azi organizează și dirijează colaboratorii lui. *Templul este toată lumea: lumea trebue să devină Impărăția lui Dzeu.*

In ultima analiză nu poate să fie antagonism între creș-

tinism și moralitatea modernă, pentrucă numai aceia sunt creștini, cari înțeleg problemele morale și le rezolvă.

Materialismul istoric și cercetarea modernă a bibliei au descompus numai instituțiile și teologiile confesiunilor deosebite ale creștinismului dogmatic: *ceea ce este esența creștinismului adevărat este spiritul evangeliilor, iubirea activă, după care Dzeu este personalitatea cea mai perfectă.* După evangelii el a trăit între noi și prin pildele și doctrinele lui a constatat directivele și fericirea vieții noastre.

Convingerea aceasta învinge toate criticile bibliei și toate direcțiunile științelor istorice. Ceea ce este un pericol, este *clericalismul* și opera lui trecătoare; nu putem să admitem identitatea clericalismului de azi și a creștinismului etern. A fi creștin e un lucru individual și nu înscriere la diferitele societăți. *Societățile sunt trecătoare, dar creștinismul, ca formă individuală a vieții prin forța sa imanentă va exista până când vor trăi oameni cugetători asupra înțelesului, valorii și scopului vieții.*

După concepțiile moderne religia este produsul spiritului individual și poporal cu legi lăuntrice. Modernismul n'a creat o filosofie specială: a aplicat gândirile importante ale filosofilor moderni în domeniul religiei. *După moderniști adevărurile religioase sunt probleme de viață și nu probleme de gândire,* „nu putem să înțelegem esența religiei numai prin gândire“, spune modernismul „dacă apare antagonismul între gândire și viață, soluționarea dilemei postulează preponderanța și hegemonia cerințelor vieții.

Viața cu înțelesul ei mistic și enigmatic, prin multilateralitatea ei complicată a devenit din nou problema centrală a gândirii filosofice moderne și principiul determinant al moralității și al artei moderne. Moderniștii vreau precizarea conținutului adevărat al religiei, care fiind o esență eternă, e afară de timp și spațiu, deasupra societăților diferite, elastic și aplicabil la fiecare epocă. După ei *Isus are ceva de spus și pentru lumea modernă,* dar din acest scop trebue să disolvăm rigiditatea dogmatică a doctrinelor creștine, să le facem mai elastice, mai aplicabile.

E evident, că mișcarea aceasta, care preferă valoarea personalității umane asupra dogmelor și instituțiilor e diametral opusă clericalismului. Dacă personalitatea apare și în domeniul religiei, se descompune și rolul dictatoric al preoțimei. Dacă preotul e o personalitate evoluată, devine un echivalent al credinciosului, dacă nu, atunci devine în stare subordonată cu întreaga sa erudiție teologică.

Indiferentismul intelectualilor de azi față de religie e indiferentismul față de preoțime, care e antagonistul modernității vieții contimporane, adică al „diferenței specifice“ a omului de azi.

In ultima analiză antagonismul între conservativismul religiunilor și între spiritul modern nu aduce cu sine necesar des-

compunerea creştinismului. *Preoţimea e în pericol cu dogmatismul ei rigid, nu Isus cu idealul lui progresiv şi evolutiv.*

Manifestarea cea mai caracteristică a omului modern este artă contimporană: negarea trecutului şi cercetarea exagerată a formelor noui. Consecinţa naturală a tendinţei de mai sus este negarea totală a formei, care a devenit o exteriorizare necesară. Tendinţa modernă a exprimării tinde spre descompunerea formelor, spre cultivarea exagerată a Eului intern în care se manifestă viaţa cu multilateralitatea dinamică a ei. Aşa devin şi artele moderne antidogmatice şi antitradiţionale, *aşa devine şi arta modernă duşmanul latent al clericalismului ierarhic.* Arta modernă, în ultima analiză, *nu este nici religioasă, nici antireligioasă.* Ea tinde prin cultivarea libertăţii spre religiositatea adevărată. Drumul ei este războiul în potriva clericalismului. Acest războiu ar fi fatal dacă omenirea n'ar recunoaşte faptul că clericismul nu face parte din esenţa creştinismului. Trebue să se realizeże parabola lui *Goethe:* artistul va instrui pe preot, ad majorem dei gloriam.

In sfârşit se pune întrebarea: dacă este posibilă personalitatea modernă perfectă în cadrele religiunilor creştine? Religiunea fără preoţi nu poate să fie idealul numai pentrucă ea este fără preoţi. Soluţionarea problemei depinde de posibilitatea directivelor următoare.

Să năzuim toţi spre personalitatea perfectă, să constatăm ce este ceea ce favorizează sau împiedică evoluţiunea personalităţii noastre. *Creştinismul devine astfel o problemă individuală şi datoria individului devine soluţionarea internă a greutăţilor fără vre un ajutor institutiv extern.*

In general am constatat, că rolul preoţimei în dualismul antagonist între creştintsmul şi viaţa modernă e desavantagios atât din p. d. v. al omului modern, cât şi din p. d. v. al creştinismului. Totuşi, dacă forma creştinismului se ascunde în spiritul progresiv, nu însemnează fiecare progres o continuare, adică evitarea schimbărilor violente? Nu trebue să aprobăm atacul violent contra vieţii confesionale, le face viaţa însăşi prin evoluţia sa naturală. *Hegemonia preoţimei e în descompunere şi personalitatea începe să-şi realizeze drepturile sale.* In întreagă linie a vieţii religioase creştine apare idealul personalităţii conştiente. Acest fapt e justificat prin evoluţia imanentă a vieţii religioase.

Cum vedem *concepţia elastică a lui Tagore nu este nici dogmatică, nici utopică, ci este dialectică plină de viaţă, bazată pe manifestările deosebite ale vieţii moderne, pe un fundament sociologic, filosofic, etic, ştiinţific şi artistic.*

Pentru a realiza scopul său *Tagore trebue să lupte impotriva elementelor tradiţionale ale religiilor antagoniste pe de o parte, şi împotriva tendinţelor antireligioniste ale vieţii moderne pe de altă parte.*

Organismul mondial al mişcării este „AssociationBouddhi-

que Universelle", care nu e o societate budhistă, ci este *o asociaţie intercontinentală pentru realizarea religiei universale a viitorului,* pe de o parte prin eliminarea contradicţiilor religiilor diferite, pe de altă parte prin eliminarea antagonismului între religie în general şi între viaţa modernă antitradiţionalistă.

A. B. U. priveşte toate religiile ca aspecte variate ale vieţii universale, care trebue cercetate, iar nici decum dispreţuite; face sinteza adevărurilor, ce stau la temeiul tuturor credinţelor, arătând izvorul lor unic; ne arată că *iubirea este forţa dinamică, din care se naşte viaţa şi înţelepciunea este corelatul ei, cum ne arată şi mottoul Asociaţiunei Budhiste Universale: „Aum Manu padme hum" (O, iubire şi înţelepciune infinită).* Membrii Asociaţiunei sunt toleranţi şi faţă de cei intoleranţi, socotind că intoleranţa este o formă a ignoranţei, care nu poate fi biruită decât prin instrucţie şi prin pilde bune: preconizează că singurele mijloace, prin care ne putem apropia de adevăr: cercetarea, meditaţia, viaţa curată şi avântul către idealuri înalte. Adevărul trebuie dobândit de fiecare om în parte, prin muncă individuală.

„Association Bouddhique Universelle" e reprezentată în lumea întreagă prin 30 secţiuni naţionale şi anume; India, Germania, Anglia, Franţa, America, Australia, Suedia, Olanda, Italia, Rusia, Cehoslovacia, Africa de sud, Elveţia, Belgia, Austria, Norvegia, Danemarca, Irlanda, Egyipt, Mexico, Canada, Argentina, Brazilia, Chili, Spania, Portugalia, Polonia, Jugoslavia, Uruguay, Noua Zelandă.

Oricine doreşte informaţiuni mai amănunţite privitoare la „Association Bouddhique Universelle", sau la condiţiile de primire ca membru, se poate adresa la:

Edmond Séchelle
Secrétaire Géneral Pour l'Europe de L'A. B. U.
Redacţia revistei „Utopia"

Budapesta, Viena, Paris...

— Note de drum. —

I. H. Armeni.

. . . Soarele coboară spre apus, priveşte în urmă-i scăldând înc'odată într'o mare de lumină roşiatică crestele munţilor şi lasă apoi loc amurgului care acopere văile cu vălul său cenuşiu şi face ca pe mirişti să distingi tot mai greu clăile de grâu încărcate cu belşugul unui an de muncă.

Trenul în goana-i nebună se afundă tot mai mult în întunericul ce se îndeseşte până devine besnă . . .

. . . E totuşi de admirat efortul plin de neastâmpăr al oamenilor?

Aruncaţi pe coaja unei planete mânată de legi implacabile şi târâtă în vârtej nebun în spaţiile interplanetare, ei au pornit îndrăzneţi şi cuceritori să-şi lărgească şi amenajeze locul de exil. Şi pas de pas, efort de efort, îşi măriră resursele, îşi complicară şi uşurară succesiv viaţa.

De admirat pentru stăruinţa şi curajul cu care au cucerit şi supus scopurilor lor, elementele naturii şi *de compătimit* pentru îndărătnicia şi uşurinţa cu care se distrug uneori reciproc — întrebuinţând pentru aceasta tocmai cuceriri plătite de ei cu atâtea jertfe — oamenii continuă sbuciumul lor până vor reuşi poate să evadeze de pe scoarţa planetei explorată în întregime străbătută şi împânzită cu drumuri de tot soiul şi pe care încep deja a se simţi prinsonieri.

. . . Câte trenuri nu aleargă oare în acest moment în goană nebună străbătând ţări ducând ştiri şi mărfuri, apropiind oameni şi gânduri întreţinând fluidul continuu de solidaritate, de viaţă în comun a oamenilor de pretutindeni?

Oare nu este acesta un continuu mers spre uniformizare spre unitate? . . . Apele nu curg oare pentru a ajunge odată la nivelare? . . .

Sau diferenţierea . . .

„. . . Frontiera! Vă rog paşaportul!"

Firul gândirii se rupe. In dosul amploiatului dela frontieră se desemnează silueta robustă a grănicerului.

Trenul a intrat în zona neutră.

Cine pentru întâia dată trece frontiera spre Ungaria, fără să vrea are o strângere de inimă când grănicerul, care însoţeşte trenul în zona neutră, coboară şi rămâne pierdut în zare, iar trenul aleargă pe pământ strein, între oameni ostili doritori de revendicări şi poate de răsbunare.

Prejudecăţi . . .? Ce amestec de gânduri . . .? Şi trenul străpunge întunericul şi gurile rămân pitite în lumina de opaiţ a lămpilor . . .

* * *

Budapest Keleti pályaudvar!

Chiar în trecere, călătorul sosit la Budapesta este frapat de febrilitatea cu care acest oraş al trufiei maghiare se pregăteşte de serbarea Sfântului Ştefan.

Cu o stăruinţă de admirat, cu un spirit de organizare şi de reclamă puţin obişnuit, Budapesta a ştiut să monopolizeze toate congresele internaţionale pentruca în ziua serbărilor să fie invadată de streini.

Favoruri de viză şi călătorie acordate mărinimos, afişe şi reclame răspândite pretutindeni atrag şi înmulţesc numărul streinilor. Situată pe malul Dunării, de o frumuseţe incontestabilă, capitala Ungariei se primeneşte pentru zile mari.

Pretutindeni se amenajază, se repară şoşele, pavagiu, clădiri se instalează megafoane.

Societăţile culturale şi sportive sunt în plină activitate. Colina Gellérthegy care oferă o minunată perspectivă asupa Budapestei e destinată de loc al serbărilor.

Iluminaţie feerică, artificii, megafoane vor striga în seara de 20. VIII. lumii întregi protestul Ungariei împotriva tratatelor de pace. El va fi scris şi proiectat în aer cu litere de foc deasupra capitalei spre satisfacţia mulţumii delirante. In afară de diferite înscripţii şi hărţi întâlnite la tot pasul, în una din pieţele publice cele mai frecventate se poate vedea o prăjină vopsită în culorile naţionale care poartă în vârf o mână ridicată spre jurământ. Pe soclu sunt gravatele cuvintele lordului Rothermeere şi ale lui Mussolini relativ la vremelnicia tratatelor de pace.

Monumentele istorice, clădirile publice, cetatea Buda cu palatul regal, colina Gellért, totul este în plină reparaţie şi amenajare.

Este frapantă uniforma simplă o ofiţerilor, dar nu pot trece neobservate activitatea şi exerciţiile societăţii semimilitare „Levente".

Efortul se pare a fi general şi dacă pe deoparte actuala stare de spirit a Ungariei nu este de natură a dovedi intenţiuni pacifice şi nici de a câştiga simpatia vecinilor, în schimb mişcarea tinde la o surescitare a energiilor naţionale maghiare. Pacea cu care Ungurii au plătit greşeli din trecut, pare a-i fi electrizat. Pretutindeni răbdare, ordine, tenacitate, efort, speranţă.

Si dacă n'ar fi trufia proverbială şi exagerarea şovină a lucrurilor aproape toţi streinii cari vizitează Budapesta ar fi convinşi de dreptatea Ungariei. Dar reclama excesivă şi scenăria savantă îi face să fie prudenţi.

Cât priveşte avântul şi energia mulţimilor maghiare atârnă de cuminţenia oamenilor politici conducători ca acesta să fie îndreptate în aşa fel încât să nu aducă Ungariei noui neajunsuri.

Pentru noi, deocamdată singura garanţă ne este tot grănicerul robust rămas de veghe la frontieră, căci ca şi aiurea, oamenii politici se gândesc numai la folosul lor personal.

Oare energiile româneşti nu vor găsi un îndrumător care să le organizeze şi să le facă posibilă desfăşurarea, măturând din calea lor toată meschinăria unei politici de interese mărunte.

* * *

Viena. Oraş al libertăţii, cetatea Habsburgilor de odinioară e hărţuită de toate curentele.

Comuniştii şi-au construit aici cuib destul de puternic şi dispută socialiştilor elementul proletar. In schimb partizanii „Anschluss"-ului — dealtfel destul de numeroşi şi având de partea lor şi tinerelul universitar — se pregătesc şi ei în taină pentru ziua victoriei pe care o cred aproape.

Nu sunt puţini nici cei cari sunt entuziasmaţi de ideea realizării unei confederaţii europene pentru care militează Koudenhove-Kalergi.

Viena, fără strălucirea ce o avea poate în timpul Habsburgilor, rămâne totuşi un oraş frumos, cu străzi pavate ireproşabil şi circulaţie bine organizată, cu nemţi politicoşi şi ordonaţi a căror spirit practic se evidenţiază la tot pasul.

Bogăţiile ca'n basme acumulate de Habsburgi sunt expuse acum vederii publicului mare.

Palatele şi muzeele sunt invadate de streini amatori de lucruri rare ca şi de proletarii locali şi nimic nu rămâne ferit de privirea lor.

Unde curgea odinioară viaţa luxoasă a curţii, în Burg ca şi la Schönbrun, astăzi se plimbă şi scrutează totul ochiul doritor şi lacom de a privi al unui public de cea mai diferită provenienţă.

* * *

Paris. Trenul sboară din nou lăsând în urmă: dealuri şi câmpii şi zorii zilei îl prind abia la hotarul francez. Nimic deosebit, peisagii obişnuite se se succed, ochiul streinului remarcă doar alte inscripţii, la gări alţi călători. Compartimentele sunt invadate de francezi cari merg spre capitală. Cu toată căldura toropitoare, conversaţia începe vie şi cu o politeţă ceva mai comunicativă decât a nemţilor. Satele şi oraşele continuă a se desfăşura proiectate pare că într'un enorm cinematograf şi încurând trenul se vede strâns ca într'o albie de edificii şi palate şi silit să alerge străjuit de ele până aproape în inima oraşului lumină.

Chiar din primele zile eşti frapat de afluenţa streinilor. Din toate părţile lumii, Parisul e invadat de streini gălăgioşi, lacomi să vadă, să ştie, să guste totul.

Şi fireşte că în faţa acestei invazii, ceeace este specific francez pare că se retrage, se ascunde. Capitala rămâne tot mai mult pradă streinilor curioşi cari privesc la tot ce este artă şi monument istoric cu simpla curiozitate a snobului fără a simţi toată măreţia şi jertfa cu care au fost strânse şi realizate.

De fiecare colţişor de stradă francezul e legat sufleteşte. Streinul trece în goana autocarului, se uită, ascultă explicaţia ghidului, mai cumpără 2—3 obiecte şi continuă să viziteze totul pentruca apoi seara mai bine zis noaptea să vadă iarăşi cum se poate amuza cineva la Paris. Şi toată viaţa de noapte a Parisului nu e decât aportul adus de streini aport de lux hibrid, risipă de lumină şi energie de fard şi corupţie.

Şi dacă este firesc lucru că cine vrea să se amuze trebue să plătească este oare de mirare că pretutindeni jefuirea vizitatorilor este atât de savant organizată?

Dar dacă streinii se distrează, în schimb francezii muncesc. Oraş al tuturor libertăţilor la Paris domneşte totuşi ordine. Poli-

tica se face mai la lumina zilei, organizații politice multiple de nuanțe diferite fac ca echilibrul să fie mai greu de stabilit dar nu expun țara la jefuirea sistemului de un singur partid sau 2 partide cari să-și dispute până și elementele ce le discreditează. Mai pasionați pentru viața publică, francezii sunt mai puțin indulgenți cu oamenii lor politici. Greșelile și necinstea sunt răsplătite din plin, dovadă de altfel întreaga lor istorie. La noi minoritatea cocoțată la conducere poate fura în tihnă, poporul e răbdător, tace, muncește, iar bugetul continuă să fie deficitar, șoselele stricate, orașele murdare și . . . politicianii continuă — firește — a se simți bine.

Poate în nici o țară poporul nu este atât de blând și bun ca la noi și cu toate acestea nici o țară nu a avut parte de conducători mai puțin vrednici decât ai noștri.

Paris, August 1929.

Este „proletariatul intelectual" un pericol social?

Oscar Jianu.

Există la noi o problemă, care s'a discutat de un an încoace, probabil în vederea reformei învățământului superior, atât în cadrele Universităților (prin conferințe organizate) cât și prin cotidiane și reviste. Este problema afluenței prea mari a tinerilor spre Universitate și a supraproducției intelectualilor, care resultă din această abundentă afluență.

Extensiunea Universitară și-a formulat părerile și credințele în această chestiune în special prin cuvintele dlor Ștefănescu-Goangă și Vâlcovici. In opinia publică au deschis discuția dnii Pamfil Șeicaru și Nichifor Crainic.

Nu va fi o mare greșală și o prea mare îndrăzneală — credem — dacă, pe lângă atâtea luminate discuții ne vor permite să adaugăm și noi câteva păreri.

Fără a mai reedita discuțiile și argumentele cari curgeau abundent pentru susținerea tezei, ne vom mărgini doar să resumăm conclusiile lor și reformele ce se impun și cari resultă din aceste conclusii:

a) Universitățile noastre au, față de numărul total al locuitorilor țării, cel mai mare număr de studenți din lume (Universitatea din București e după numărul studenților a treia Universitate din lume).

b) Locurile destinate tinerilor eșiți din aceste universități sunt aproape ocupate și nu mai corespund proporțiilor crescânde ale titraților lor.

c) Tinerii ieşiţi din Universităţi, gravitând numai spre funcţii de stat, devenind astfel simplii bugetivori (foarte rar producători de valori reale, ci doar administratori ai valorilor produse de ceilalţi cetăţeni ai ţării), vor promova spiritul demoralizant al augumentării funcţionarismului, al celor cari nu produc, decât (în cele mai bune cazuri) indirect, al *declasaţilor*. Deşi această categorie a cetăţenilor este elita societăţii, este poate cea mai bine pregătită profesional, va rămâne totuşi, la un moment dat, în momentul supraproducţiei lor: un *proletariat intelectual*. Şi întrucât laboratoarele şi şcolile noastre nu sunt atât de multe şi de înzestrate, urmează fatal: *şomajul intelectual*.

Cam acestea sunt faptele înregistrate temerar de cei cari se erijează în conducători îngrijoraţi de viitorul societăţii noastre.

In consecinţă o singură reformă formulată net şi brutal: restrângerea numărului tinerilor la ieşirea lor din liceu şi la intrarea lor în Universitate.

Este uluitor cum nici unul dintre cei cari au semnalat răul, nimeni n'a căutat să studieze şi să observe temeinic (sociologic) cauza acestei mari afluenţe spre şcoală secundară şi spre Universitate a populaţiei ţării noastră, care este cauza, după războiu, a acestei nestăvilite, am putea spune, psihotice sete de cultură. Şi nimeni nu s'a bucurat şi n'a căutat să afle formula pentru încurajarea acestui fenomen. Trebue să parcurgem oare şi pe teren cultural, ca şi pe teren economic aceleaşi drumuri până să ajungem la formula democratică? Căci, credem, că nici protagoniştii nostrii culturali şi politici nu privesc cu părere de rău dispersarea latifundiilor şi nu invidiază pe ţărani de bucuria ce le-o oferă bucăţica de pământ oferită lor în nestrămutată stăpânire, prin reforma agrară!?

In orice caz, întreaga societate românească ţipă în unison pentru înlăturarea fatalului desnodământ. Avem totuş impresia că asistăm la desnădejdea unei clase de intelectuali, cari după războiu au pus stăpânire pe bunurile aducătoare de imense şi nenumărate bucurii ale culturii. Va trebui oare ca societatea noastră să-şi elupte şi pe teren cultural ferestruica ei de lumină, va trebui să aştepte din nou până la irosire, măcinarea latifundiilor culturale pe cari au pus stăpânire generaţia de după războiu şi le stăpânesc încetul cu încetul sub ochii noştrii? Şi să ne ferească Dzeu să avem naiva credinţă, că aproape în universalitatea cazurilor, au pus stăpânire pe măreţul edificiu al culturii prin altceva, decât prin o conflagraţie fericită a evenimentelor, prin hazard, sau prin forţa banului, după cum altă dată şefii de triburi şi cei câţiva puternici ai societăţilor de păstori sau agricultori au pus stăpânire pe bucata de pământ, cu ajutorul forţei, hazardului sau prin simplul joc al priorităţii în timp. Va trebui oare societatea să-şi elupte din nou prin războaie şi revoluţii dreptul la lumină, luptând până la obţinerea *împroprietăririi culturale?*

Altă dată, Franța, a trebuit să plătească cu sânge îndărătnicia celor cari au monopolizat cultura și nu voiau să deschidă ferestrele prin cari să pătrundă lumina în beciurile în cari era izolată populația Franței. Încă în anul al II al revoluției, *Mirabeau* elaborează planul măreț al *Învățământului național.* N'a îndrăznit însă să profeseze pe lângă obligativitatea și gratuitatea lui, și — fie din cauza originei sale aristocratice, fie din cauza că nu îndrăznea să ia măsurile cele mai radicale — luptă contra instrucției femeilor. Era însă cel mai măreț fapt al revoluției, crearea acestui Învățământ, la fiecare 400 locuitori o școală primară și tot la 4000 locuitori o școală secundară. Un an mai târziu (la 1791) *Talleyrand* aduce o lege pentru libertatea învățământului, deschis pentru toți cetățenii cari au nevoie de el. Condamnă monopolul învățământului, legiferează laicizarea lui si înlătură toate privilegiile instituind libertatea absolută a lui. Totuși el încă nu era partizan al obligativității și al gratuității. In acelaș an *Condorcet,* care rotunjește *planul educației naționale* institue instrucția universală, răspândită egal la toți cetățenii și gratuitatea învățământului de toate gradele.

Abia târziu după instituirea celei de a treia Republici, la 1879 (100 ani dela izbucnirea revoluției), când a ajuns *Jules Ferry* ministru al instrucțiunii, a început din nou epoca marilor legiuiri școlare. La 18 Martie 1880 a fost votată anume, *legea asupra libertății înv. superior,* lege care garanta menținerea facultăților și consacra libertatea înv. superior. Ferry a restabilit din nou și principiul care a fost alterat în cursul timpului, acela al gratuității învățământului: „Niciodată — răspundea el adversarilor — nu vom recunoaște, ca învățământul poporului să fie o industrie privată; niciodată nu vom admite ca cei cari învață poporul să aibă libertatea ignoranței sau libertatea otrăvirii..."

Ribière, în numele adversarilor gratuității, într'un raport citit la Senat critică această lege: 1. fiindcă numai atunci am avea o veritabilă gratuitate, când poporul n'ar trebui să plătească nici direct, nici indirect pentru învățământ (așa cum făcea biserica în secolele anterioare); 2. că numai învățământul plătit, va fi apreciat la justa sa valoare atât de dascăli cât și de părinți și copii; 3. că slăbesc legăturile familiei, copiii ne mai fiind recunoscători părinților pentru o învățătură pentru care ei nu plătesc nimic; 4. că, nu mai există între elevi orgoliul produs de taxe, orgoliu aducător de emulație; 5. că, gratuitatea înv. primar, care constitue o sarcină uriașă pe umerii societății, se poate extinde cu încetul și asupra înv. secundar și superior, răspândind astfel senzația obligativității celor bogați de a susține din propriile lor venite școli pe seama tuturor cetățenilor, deci un spirit prielnic pentru răspândirea socialismului și comunismului...[1])

---

[1]) *E. Glay et H. Champeau:* „L'instituteur" — Paris — O. Doin — 1928 pag. 369.

Iată în rezumat prin câte frământări a trebuit să treacă societatea franceză până a ajuns la *împroprietărirea* bunurilor culturii. In domeniul cultural lupta a fost aproape mai aprigă de cât în domeniul economic. Şi dacă statul român a reuşit să desăvârşească sub imperiul împrejurărilor şi al vremii, marea operă a împroprietăririi rurale, este ameninţat de instituirea — fiindcă nu am avut până acuma — unei boerii latifundiare noi, a unei aristrocraţii, numite fals şi compromiţător pentru adevărata aristocraţie,.. a unei aristocraţii intelectuale.

Şi noi militām pentru ideea selecţionării şi a formării unei aristocraţii intelectuale. Această aristocraţie trebue să fie însă aristocraţia cea adevărată, legitimă, resultată din selecţiunea cea mai severă şi *sinceră*, din desvoltarea aptitudinilor reale. Or, această selecţiune cum se va mai putea face oare atunci când în liceu şi la Universitate, triarea se va face sub imperiul unui coeficient hazardos (numerus clausus) şi a unei medii[1]), care va fi urcată sau scăzută după împrejurări şi nevoi şi nu după aptitudini?

Părerea noastră este însă tocmai lărgirea porţilor atât ale şcoalei secundare, cât şi ale Universităţii. Media generală pentru intrarea în aceste instituţii să fie cât mai cuprinzătoare. Astfel se va putea institui adevărata selecţiune bazată pe emulaţie şi alegere adevărată şi numai astfel se va putea forma o aristocraţie intelectuală bazată pe aptitudini cât mai valoroase şi reale.

Acolo, unde alegerea se poate face între un număr mai mare de elemente, coeficientul valorilor va fi mult mai urcat, emulaţia mai mare, progresul general mai important.

Această reformă este singurul act de dreptate faţă de poporul nostru, care s'a arătat atât de ahtiat după cultură dela marele războiu încoace. Şi sociologii noştrii nu trebue să interpreteze fals această arzătoare sete de lumină. Ea este, ceea ce Sf. Augustin numia „divina plăcere de a cunoaşte". E dreptul nostru: o cunoaştere cât mai largă şi cât mai conştientă a lucrurilor. Vrem să cunoaştem realitatea fenomenelor sociale, vrem să ştim care este constituţia materiei, (azot, hidrogen, carbon şi oxigen); vrem să pătrundem tainele chimiei, care ignoranţilor li s'au părut pline de mister şi vrem să cunoaştem legile mecanicei. Toate acestea pentru a putea lua act direct şi cât mai conştient de lumea care ne înconjoară: materie, timp,spaţiu, univers, viaţă şi moarte. Astfel se vor putea înlătura himerele ucigătoare de conştiinţă, ale minciunii şi ale ilusiei. Ori cât de mare a fost puterea acestui adormitor parfum al misticei lucrurilor, şi ori cât de departe ar fi capătul cercetărilor noastre şi chiar dacă nici odată nu vom putea ajunge acest sfârşit luminător a toate, noi nu vrem să mai

---

[1]) In liceu va trebui forţată media generală cu care un elev poate să treacă într'o clasă superioară sau să plece spre universitate: aceasta în interesul micşorării numărului studenţilor.

purtăm vălul simbolurilor și nu mai vrem să rămânem în beatitudinea dobitocească sau în fericita ignoranță a copilului. Nu vrem să ne mai exaltăm în idealuri simbolice, realitatea cărora li se arată de sub vălul mistificator numai unui număr infinit de mic, numai conducătorilor! Vrem înlăturarea himerelor și înlăturarea — spre binele poporului — a ilusiilor, cari slăbesc efortul. Ori cât de crudă ar fi realitatea acoperită, o vrem în toată goliciunea ei: pentrucă nu suntem slabi să nu ni se poată descoperi, și nu suntem degenerați, să nu putem suporta efortul chiar numai de dragul efortului.

Să alimentăm această minunată și divină forță a poporului nostru, singură, care ne poate salva și ne va putea purta pe aripile unei propășiri repezi: *curiozitatea*. Și nici unul din sociologii noștri n'au plecat urechea la această scumpă și totuși desnădăjduită chemare, și nici unul din toată țara noastră, n'a încurajat această năzuință printr'o favorabilă interpretare... Cunoașterea este singura demnitate a noastră și totuși nu ni se face lumină, știința e singura nădejde a noastră și tot nu ni se deschid porțile ei, cultura[1]) este singurul izvor producător de nesecate bucurii și totuși ni se răpește adăpătoarea.

Guvernanții noștrii preferă oare ca poporul în ignoranța lui să-și piardă ultima demnitate după care se cățăra cu atâta râvnă? Democrația noastră este atât de falsă încât nu se face instruirea poporului întreg, ca astfel nici odată să nu se poată guverna efectiv singur? Luminătorii noștrii sunt atât de lipsiți de ceeace Descartes numia rațiune „bunul simț", încât nu pot să întrevadă că de educația cetățenilor depinde în viitor valoarea particulară a electorilor și de această valoare la rândul ei aceea a legislatorilor ei și deci a viitorului Statului nostru?

Să se deschidă deci larg porțile școalei secundare și ale Universității.

Eliade Rădulescu, pentru încurajarea unei literaturi naționale inexistente, a exclamat *„scrieți băeți numai scrieți"*, eu aș îndrăzni să țip asurzitor *învățați băeți, numai învățați*. Și dacă Maiorescu, rectificând desideratul lui Eliade a spus „scrieți băeți numai scrieți bine!" ... Eu (și parvis licet ...) aș îndrăzni să țip din nou *învățați numai învățați cât mai mulți*, ca să se poată face alegerea celor mai înalte valori.

Și atunci când difuziunea culturii va fi realizată și lumina științei va putea pătrunde și în masele adânci ale populației: deci când toți membrii societății se vor *intelectualiza*, nu le vor rămâne altceva de făcut, decât aceiaș intelectuali să îndeplinească și muncile manuale, de care azi se îngrozesc așa de mult din cauza celor mai stupide scrupule sociale. Atunci fiecare intelec-

[1]) Statisticele dresate în Statele Unite și țările din apus ale Europei, arată că *după o exactitate aproape matematică, mișcarea comerțului și a industriei este drept proporțională cu gradul de cultură a maselor: pentrucă știința perfecționează utilajul de muncă.*

tual va îndeplini cu bucurie și plăcere reconfortantă, munci agricole grădinărit, pădurit, munci industriale și casnice.

Acesta e idealul spre care tindem. Pân'atunci, toți titrații Universităților vor ști să-și caute drumul realizărilor în altă parte, decât straturile sterile ale angrenajului statului. Și acest spirit nu prin *numerus clausus* se va putea înlătura, ci tocmai prin o supraproducție de intelectuali, prin o completare a locurilor vacante și apoi prin concurența aprigă, biologică a valorilor. Cei cari vor sucomba la acest sălbatic concurs, *să cadă !* Viața n'are milă pentru ei: au fost slabi și trebuaiu să fie călcați în picioare. Dar nu tolerăm altfel de stăpânire a latifundiilor culturii, decât după concurența cea mai aprigă și cea mai loială. Această emulație nu se poate face decât acolo unde este un număr imens de candidați. Ocuparea posturilor după războiu s'a făcut fără candidați: s'au oferit primilor veniți. Acolo însă, unde numărul candidaților va fi mare, chiar posibilitatea unei alegeri greșite va fi înlăturată prin crearea unui spirit critic, care va ști să înlăture riguros erori de asemenea natură

Dorim ca această reformă să se facă în timpul cel mai apropiat, ca să se poată vedea roadele ei fericite după aproximativ un deceniu și ca erorile mari și numeroase ale actualelor alegeri și selecționări să fie inlăturate.

Pentru înlăturarea și mai grabnică a celor înscăunați la diferite etape ale edificiului culturii, propunem: 1. revizuirea urgentă a dosarelor de activitate ale bursierilor din străinătate 2. revizuirea celor înscăunați în posturi universitare fără concurs și fără contracandidați (primii veniți). 3. Posturile universitare (preparatori, asistenți, șefi de lucrări) să se dea după concurs și alegerea să se facă dintr'un număr cât se poate mai mare de candidați [1]).

Aproximativ aceleași criterii de alegere și în posturile administrative ale statului.

Asfel se pregătește viitorul țării ! ! !.

Agricultura și Armata

— Spre agrarianismul de Stat. —

Corneliu Albu

Dela înfăptuirea unității noastre naționale, în hotarele fixate prin tratatul dela Trianon, problemele ce se pun României sunt din ce în ce mai variate, locul de frunte ocupându-l reforma

[1]) Cunoaștem la una din universitățile din țară un institut, al cărui director și-a instalat întreaga familie în posturile de asistent, preparatori, secretar etc. Iar un alt direcor de institut a păstrat locul de asistent atâta vreme vacant până când a putut să-l ofere nepoțicăi *„ca dar de nuntă" ! !.*

agrară. Orice sforțări va face țara noastră, nu se întrevăd pentru ea posibilitățile de a-și creea o mare industrie națională, care să producă fără bibelouri bugetare. Ci, după o expresie consacrată, vom rămâne încă mult timp o țară eminamente agricolă.

Agricultura e deci principalul factor autohton de producție și stabilirea unei balanțe comerciale favorabile, care să ne permită a ne reface economicește, numai dela o agricultură rațională și intensivă o putem aștepta. Aceasta cu atât mai mult cu cât agricultura e o ocupație a noastră de veacuri, poporul român fiind deținătorul unui sol fertil, care ne poate da cel mai bun dintre gramineele mondiale. E adevărat că în fața progresului tehnic nu putem rămânea nepăsători, dar industria noastră nu trebue să sufoce agricultura, ci să se coordoneze acesteia.

Intrarea noastră în istoria universală, ca stat unitar, am făcut-o printr'o mare reformă socială, care poate chiar din cauza proporțiilor prea larg democratice pe care i le-am dat, ne-a încurcat mult socotelile, creind situații economice noui, pe care nu le-am putut stăpâni pe deplin.

Prin acest act de dreptate socială, făcut în favorul celui mai încercat țăran din Europa, s'au expropriat 6,008.098 hm^2 de pe urma cărora au beneficiat 1,368.978 de cetățeni români, dintre cari 1,165.378 Români, iar restul de 203.600 diferite alte minorități, țărănimea propriu zisă intrând în posesiunea alor 3,629.825 hm^2.

Această reformă agrară era o necesitate, dar ea s'a făcut fără o pregătire prealabilă, mai mult din entuziasm sau poate din regretate promisiuni făcute sub ploaia de oțel a războiului. Marile moșii au trecut din mâna unor proprietari capitaliști, în spatele cărora stătea boerescul „Creditul agricol", — în stăpânirea unui țăran sărac și nepriceput, lipsit de spiritul de inițiativă, care i se cerea pentru a putea stoarce pământului maximum de roadă, cei l-ar fi putut procura. Acest țăran împroprietărit își lucrează pământul în condițiuni inferioare decât acelea când lucra pe lotul boeresc, iar dacă pe ici-colo, a izbutit să se înstărească, a căpătat îndată toate cusururile de proaspăt îmbogățit. In van prin instituții care se pierd în biurocrație și prin bani risipiți pentru o armată inutilă de funcționari se caută a se ridica agricultura! E un drum greșit, bătătorit de zece ani fără nici un real câștig pentru țară, căci biurocrația e în funcție de legea imitațiunei, deci a formelor sterpe, importate, care nu se pot acomoda necesităților locale. Va trebui deci să ne adresăm țăranului direct, pregătindu-l pentru vremurile noui pe care le trăește și forțându-l să rupă cu tradiționalismul patriarhal, care și astăzi preferă plugul de lemn, nesocotind valoarea tehnicei moderne. Va trebui să se facă țăranului o serioasă școală agricolă, prin fel de fel de mijloace. Recunoaștem că intenția dlui Ion Mihalache, de a ne înzestra țara cu școli elementare de agricultură, e o măsură de adâncă înțelegere a realității. Asupra rezultatelor ce le vor da aceste școli suntem însă sceptici. Cunoaștem inten-

ţia guvernanţilor noştri, după război, de a forma o clasă de meseriaşi, — nuclee ale burgheziei noastre de mâine — prin înfiinţarea de numeroase şcoli de arte şi meserii, cari n'au corespuns nici pe departe speranţelor ce se pusese în ele, căci absolvenţii lor, din prejudecăţi absurde, au invadat birourile statului, preferind în locul unei meserii producătoare dar pline de riscuri, o dulce trândăveală biurocratică, retribuită cu un sub-minimum de existenţă, care-i obligă la o viaţă de troglodiţi ai mahalalelor urbane.

Trebue să fim deci în căutarea unor formule, care să ne permită deschiderea Sesamului. Rostul acestui articol este de a preconiza o nouă agricultră, pusă sub auspiciile unei forţe de coerciţiune supremă, singură în măsură să rupă cu tradiţia care se pune stavilă în drumul nostru spre adevăratul progres agricol.

Vom arăta mai jos care este această forţă şi cum înţelegem noi aplicarea ei. Aci vom încerca o justificare a intervenţiei unei forţe autoritare oarecare în mersul evolutiv al popoarelor. A trăi în afară de societate, fără societate e şi absurd şi imposibil; a trăi în societate, unde o pozitivă raţiune superioară să-ţi forţeze paşii către adevăratul progres, e o adevărată fericire pentru om. Dar aceleaşi forme de viaţă nu mai corespund nouilor faze istorice ce se succed, deaceea societatea trebue să se schimbe mereu, lucru ce se face mai uşor la popoarele industriale, unde tehnica cere zilnice transformări şi mult mai greu la popoarele agricole, care sunt conservatoare şi mai refractare progresului. E nevoie deci la noi, care suntem un stat agricol, de o serioasă constrângere pentru a forţa agricultura să-şi coordoneze acţiunile cu spiritul vremii, căci altfel sufocarea noastră economică nu va fi departe.

Am pierdut de câţiva ani majoritatea debuşeurilor noastre comerciale din străinătate, cari se bazau toate pe exportul materiilor prime: grâu, petrol, sare şi lemn. Piaţa petrolului e pierdută pentru noi definitiv. In faţa trustului Standard-Oil, care a acaparat Europa şi în faţa sovietului dela Batum care alimentează Asia, România e neputincioasă. Ne-au mai rămas însă celelalte produse şi în special grâul endemic, singur în măsură să ne câştige din nou piaţa europeană...

Pentru o rentabilă agricultură se cere un pământ fertil, braţe de muncă şi pricepere, căreia i se afiliază toată gama de procedee tehnico-agrare. Primele două le avem ca nimeni altul, a treia lipsind însă cu desăvârşire. Cum am putea înlătura acest rău? Să încercăm o expunere.

E un obicei transformat în lege în majoritatea statelor, ca în locul mercenarilor venetici, plătiţi pentru a apăra statul, să se pretindă dela fiecare mascul un timp limitat în care e obligat să-şi servească patria fără nici o atribuţie pecuniară. Aceasta e instituţia armatei. Ea nu urmăreşte crearea de genii militare din rândul soldaţilor, ci o precisă asimilare a tacticei de luptă care,

după toate probabilitățile, se poate învăța în 6—8 luni, reținând astfel pe țăran cât mai puțin timp dela rosturile lui agrare, cari resimt mult lipsa brațelor lui vânjoase, creatoare de muncă continuă. In acest sens a fost ținut discursul domnului Peinlevé, care a cerut reducerea serviciului militar în Franța, arătând că pentru francez un an e suficient pentru a deveni un bun militar. In acest sens statele europene peste tot preconizează reducerea serviciului militar, el constituind, în acelaș timp, o grea sarcină a bugetelor.

La noi armata se face 22 de luni, deținând în această privință recordul. Și nu credem că țăranul român să fie mai slab dotat intelectualicește decât alți țărani occidentali căci, în general, nivelul intelectual al țăranului e aproximativ acelaș, el diferind doar sub aspect civilizatoriu. Chiar și la noi adevărata armată se face șase luni, restul fiind un fel de trândăveală în jurul cazărmii, în vederea unei manevre de toamnă; de muncă care nu inseamnă nimic pentru economia națională; de semi-libertate în care țăranul, desrădăcinat din curățenia satului, cunoaște viața orașelor în latura ei cea mai amorală și în fine de lâncezeală care-l instrăinează treptat de munca dela țară.

Ințelegem situația noastră de stat latin în orientul slav al Europei și apreciem cum se cuvine armata. Dar dacă această știință se poate învăța în 6—8—10 luni, oare e nevoe de 22?

Oare diferența de timp nu s'ar putea folosi altfel făcând, din această energie, stăvilită în cazarmă, o uriașe forță productivă în cadrul vieței noastre de stat? Credem că da. Această forță folosită în agricultură, prin autoritatea directă a statului și prin suverana lui forță de coercițiune, ar fi salvatoarea agrarianismului nostru.

Cum înțelegem noi aplicarea acestui agrarianism de stat și cari ar fi beneficiile ce ar rezultà din el, pentru stat și particular, va formà subiectul unui articol viitor.

Gazetarul viitorului

O. J.

Spunea cineva, că proprietarul celui mai mare ziar dintr'o țară, sau de pe un continent, va fi cel mai puternic om din acea țară sau acel continent. El va dispune de mijloacele cele mai eficace, mai tari și mai rapide de a-și impune voința și de a-și duce la îndeplinire hotărîrile. El va putea să deslănțue în cel mai scurt timp antipatii față de un partid politic sau față de un om de stat, față de o formă de guvernământ sau chiar față de întreaga organizație a societății. Va putea deslănțui revoluții, va putea

inscăuna regi, înlocuind pe alţii, şi va schimba guverne. Va şti să uzeze de cele mai ingenioase metode pentru a da proporţii unui fapt neînsemnat, mărindu-i importanţa până la proporţia unui scandal de stat, va alimenta ocult focul pentru înfierbântarea tot mai mare a opiniei publice: astfel va şti să producă războaie pe cari tot el la rândul lui va şti să le adoarmă, stingând focul ce alimenta vacarmul şi micşorând entuziasmul iniţial.

Dar asemenea oameni, proprietari de ziare puternice şi cu răsunet in ţări şi continente — vor fi puţini.

O concurenţă sălbatecă va face să dispară gazetele mici de periferie şi locale. Gazetele mari vor inghite pe cele mici şi la rândul lor se vor înghite una pe alta. Astfel, concurenţa va face ca lupta să se dea în cele din urmă între câteva ziare mari. cari au reuşit să supravieţuiască.

Cele cari totuşi vor supravieţui, vor dispune desigur de un aparat organizat în cele mai complicate forme. Vor dispune de cele mai variate servicii (de informaţii politice, financiare. de spionaj politic şi economic), vor dispune de finanţele şi armatele ţărilor, vor şti să câştige, să formeze şi să guverneze opinia publică, cunoscându-i şi administrându-i cu folos toate capriciile şi sentimentele.

Aceste ziare, cu comandatura lor puternică şi cu organizaţia lor uriaşă, nu pot exista altcum decât în formă de proprietate particulară. Sub altă formă nu pot exista şi nu se pot desvolta: e un non sens. Aceasta voi căuta să o documentez cu altă ocazie.

In orice caz, proprietarii acestor mari ziare vor dispune de un personal foarte mare, cel mai bine organizat, cel mai bine ales şi cel mai bine educat. Personalul acesta, gazetari de mâna a doua, a treia, a suta etc...., organizaţi fiind în cea mai strictă ordine ierarhică, nu vor mai putea avea, ca până acum (presupunând că până azi gazetarii totuş aveau mai mult sau mai puţin) o individualitate. Nu vor mai putea scrie nimic din propria lor convingere şi nu vor mai putea debita sub nici o formă, nimic din propriile lor indoeli. Marele şef, proprietarul atotştiutor care se află în aceeaş clipă pretutindeni, va dicta intreaga conduită a ziarului, va sugera credinţe şi sentimente, va impune simpatiile şi va deslănţui urile.[1]) El va ghici totul, va deslega şaradele epocii şi va da răspunsurile cele mai potrivite.

Ce va mai rămâne din bietul personal gazetăresc, supus şi aliniat în falangă, ascultător şi executoriu. Nimic altceva, decât

[1]) Vă aduceţi aminte de răspunsul dlui Pamfil Şeicaru, dat dlui Maniu. care, indirect, voia să-l îndatoreze pentru scaunul de deputat pe care i-l oferise, considerându-l majoritar: „Eu voi rămâne întotdeauna cu opinia publică", — Deci, dacă opinia publică va fi contra dlui Maniu, şi dl Pamfil Şeicaru va fi contra dlui Maniu. Acest silogism însă pare a avea o premisă falsă, pentrucă opinia publică nu poate fi contra dlui Maniu atâta vreme, cât marile cotidiane (între cari ziarul dlui Şeicaru are cea mai mare înrâurire) nu vor fi contra.

cel mai apăsat raport ce a existat vre-odată în vre-un sistem organizat ierarhic. Şi azi observăm deja, la ziarele care au început lupta de exterminare prin concurenţă a celor mici, şi cari au început să se organizeze în proporţii uriaşe... şi azi observăm deja acest raport depresiv, la gazetarul umil şi supus din capătul cestalalt al ierarhiei, raport ca între stăpân şi slugă. Umilul riporter salariat după un sistem organizat cu asistenţă socială şi cu drepturi la pensie, a inspirat şi asimilat până într'atât credinţele şi sentimentele incorigibilului patron, încât şi-a pierdut complect orice autocritică. Puterea de discernământ a faptelor nu o va putea avea pentru scoaterea în evidenţă a adevărului pur, a *adevărului adevărat;* puterea aceasta de discernământ îi va servi gazetarului, doar pentru *restabilirea* adevărului *oportun,* dacă l-am putea numi astfel, a adevărului de ordin secundar, a adevărului *necesar*. Astfel individualitatea gazetarului va degenera complect, credinţele şi sentimentele lui vor suferi o transformare radicală, iar talentul lui va fi complet aservit intereselor de ordin mai înalt.

In faptul dimineţii vor merge stol de gazetari la serviciile lor, *redacţii* centrale sau de periferie, se vor strecura tiptil pe lângă case, tăcuţi ca muncitorii la o oră timpurie la care se întorc Don Juanii societăţii dela baluri, sau la ora la care vre-un grăbit muritor caută să prindă trenul dimineţii..., vor intra pentru o clipă în redacţii spre a vedea *ordinea de zi* şi repartiţia muncii pe tabla cea neagră. Se vor repezi apoi cu o furie profesională în grupuri mici, în diferite direcţii până se vor fi împrăştiat în toată ţara şi pe întreg continentul. Vor câştiga date, vor ancheta, vor face calcule, vor spiona pe politiciani şi pe marii proprietari de capitaluri şi trusturi. Materialul adunat se va centraliza printr'o muncă sistemizată mecanic a serviciilor centrale.

Aceasta va fi munca gazetarului din viitor. Şi dacă totuşi careva, vre-un scrib îndrăzneţ şi inadaptabil, original şi *nebun*, va căuta să aibă alte credinţe, va mânui alte idei şi nutri alte sentimente, se va mistui singur sau va fi consumat de molohul gigantic al acestei organizaţii, care va şti să-şi omoare, să-şi înlăture şi să-şi neutralizeze duşmanii prin loviturile sale directe sau indirecte, prin atacuri la lumina zilei sau lovituri de ocultă.

Invăţătura acestor rânduri ar fi: nu vă faceţi gazetari de profesie până ce nu veţi fi voi înşivă proprietari de gazetă. Şi dacă

Cotidianele formează opinia publică şi s'ar putea spune că în oarecare măsură dl Şeicaru a discreditat în faţa poporului pe dl Vintilă Brătianu (aceasta o simte Dsa destul de bine). Cunoaşteţi psihologia maselor şi înrâurirea imensă pe care o au marii oratori mai întâi, apoi marile cotidiane, asupra lor: cu o stăruinţă şi putere aproape tiranică, creiază antipatii şi deslănţuie urile, naşte curente şi desfăşoară scandalurile. Ceeace susţinea deci dl Şeicaru, nu poate fi explicat altcum decât prin eternul echivoc, în care dsa se complace atât de mult.

în lupta pentru existență a lor va trebui ca ziarul vostru să sucombe, veți pieri cu glorie, mai bine, decât să fiți alergători și culegători fără credință și personalitate.

Fustel de Coulanges:

„Cetatea antică"

(București 1929, 474 pagini).

V. Vlad

Volumul apărut de curând în traducere românească, poartă semnul unei gândiri disciplinate în studiul amănuntului istoric și al unei rari pătrunderi în nesfârșita varietate a fenomenelor sociale, fenomene pe cari autorul le-a cercetat cu o critică fină și le-a expus cu puțin obișnuit simț artistic. E o carte clasică. Tratatele de istorie generală, drept și istoria religiilor o amintesc stăruitor în capitolele despre cultura romană și grecească.

Gândul călăuzitor al cărții este acesta: societatea greco-romană s'a cristalizat în jurul ideii religioase.

Legătura socială n'a fost ușor de stabilit între ființele umane atât de deosebite, atât de libere și nestatornice cum au fost cele din străvechea populație arică, printre urmașii căreia se înșiră și Grecii și Romanii, însă religia reuși să formeze această legătură. „Pentru a le da reguli comune, pentru a putea constitui un comandament și a-i face să accepte supunerea, pentru a face ca pasiunea să cedeze rațiunei și rațiunea individuală rațiunei publice, e neapărată nevoe de ceva mai mult decât de forța materială, mai respectabil decât interesul,... mai imuabil decât o convenție, ceva care să fie în toate sufletele și să le stăpânească puternic. Acest lucru este credința" (pag. 48—9). Credința religioasă a format familia, ea a întemeiat cetatea, a împărțit populația în clase, religia a impus dreptul de proprietate, dreptul de moștenire; ea a decis în adunarea cetățenilor, tot ea a hotărât și soarta războaelor prin oracole cari descurajau luptătorii sau le dădea nădejdi că vor învinge.

Principiul acesta religios, creator al vechilor societăți arice, cu timpul a stabilit, s'a transformat, societatea greco-romană s'a schimbat și ea paralel încât, *religia și societatea greco-romană prezintă un paralelism de evoluție perfect.*

In istoria acestei societăți credința ne apare neîncetat creind instituții, iar oamenii mari nu sunt altceva decât unelte ale acestei credințe. Istoria instituțiilor sociale, văduvită de explicarea cauzală a acestui factor, ar fi neînțeleasă și înțesată cu absordități. *Aceasta mai ales pentru timpurile preistorice.*

Totuși credința, prin însăși natura ei, nu e creatoare de ci-

vilizaţie şi cultură: la Atena, Roma, în oraşele mici şi în satele din Italia şi Grecia, în Indii [şi China] credinţa era aceiaşi, civilizaţia şi cultura însă se deosebeau, de la oraş la oraş şi mai ales de la ţară la ţară. In unele timpuri religia, fără a se transforma, reuşia să-şi mărească stăpânirea asupra oamenilor, iar civilizaţia şi cultura, în acest timp, s'a închircit, istoria a sărăcit în fapte mari. (Exemplu: Grecia sub domnia eupatrizilor, de la moartea lui Codrus până la Solon. pp 296, 298). Intre religia şi societatea greco-romană există un paralelism de evoluţie, ultima nu poate fi înţeleasă fără cea dintâiu, „nu se poate însă spune că *progresul* religios a adus *progresul* social" (p. 148). In lunga perioadă de domnie a eupatrizilor credinţa e aceiaşi, cultura însă s'a schimbat, dar o schimbare în bine nu a fost posibilă, atâta timp cât credinţei celei vechi nu i s'a opus un cult nou. In Grecia, noua credinţă a instituit-o, legal, Solon. Credinţa a existat însă şi înainte de legiuitorul ei. Dacă legile lui Solon au avut mare înrâurire asupra istoriei greceşti, să nu ne mire: epoca în care a trăit el face parte din şirul de veacuri, neîntrerupt de-atunci încoace, în care religia şi-a pierdut puterea autocrată de a crea instituţi. Alături de ea s'au ridicat puteri noui, laice. Importanţa religiei în istorie reese din faptul că vechea organizare a societăţii, în care eupatrizii deţineau puterea, n'a putut fi înlăturată, democraţia n'a progresat, decât prin instituirea unei religii noui.

Deoarece la vechea populaţie arică ierarhia socială a stabilit-o credinţa, nici o sforţare nu s'a depus din partea conducătorilor pentru crearea ei şi nici o rezistenţă, pentru a o înlătura, din partea supuşilor. „De acea nu vedem la originea popoarelor vechi fluctuaţiile şi luptele cari marchează penibila naştere a societăţilor moderne. Se ştie cât timp a trebuit, după căderea imperiului roman, pentru a găsi regulele unei societăţi regulate" (p. 205). Religiozitatea vieţii sociale îşi avea însă desavantagiile ei: unire între două cetăţi nu se putea face, căci cetăţile nu erau alcătuite atât din locuinţele oamenilor vii, cât mai ales din altarele şi locuinţa zeilor; două cetăţi nu se puteau uni după cum azi nu s'ar putea contopi biserica noastră cu mohamedanismul. Intre cetate şi cetate nu putea fi nici-o legătură. Legături de căsătorie nu putea fi între cetăţenii a două oraşe sfinte, şi toate oraşele erau sfinte. Copiii născuţi din tată aparţinând unei cetăţi şi mamă alteia, erau socotiţi bastarzi, adică în afară de orice familie, de orice lege. Altă parte rea a religiozităţii vieţii sociale a fost cruzimea luptelor. In războiu nu luptau numai om cu om, ci luptau două cetăţi, adică două armate de zei, cu pământurile şi legile lor şi numai în al doilea rând oamenii. Fiindcă omul se lupta cu om şi zeu, lupta era fioroasă, crudă, fiindcă pentru străin nu era nici un drept (drept având doar acel ce are aceiaşi religie cu tine), era îngăduit să ucizi răniţii, să sugrumi prizonerii, să omori femeile şi copiii, sau să-i vinzi;

deoarece războiul nu se ducea numai între ființe umane; casele, adică o parte din ființa zeilor dușmani, — erau arse, copacii tăiați, animalele exterminate, semănăturile închinate zeilor infernului, adică li se dădea foc. Roma luptând cu vecinii a răspândit pustiul în văile altădată înfloritoare.

Despre legătura dintre *Drept și Religie*, „Cetatea antică" vorbește des: Proprietatea privată e o creație a cultului strămoșilor. Familia era legată de pământ prin acest cult. Altarul trebuia să rămână neclintit, iar morții erau îngropați în mijlocul pământului cu sămănături. Legătura mistică între altar, mormânt și glie, pentru Drept, e o legătură de proprietate.

Pe altar se săvârșeau ceremoniile cultului strămoșilor, acest act sfânt nu putea fi întinat de privirea nici unui străin. De aceia altarul, era înconjurat de locuințe, gard sau zid; sfinte și acestea. Proprietatea s'a întins de la altar și gard până la zidul împrejmuitor. A te atinge de acest zid, însemna să te atingi de obiecte religioase: Zeii insultați îți fulgerau boală sau moarte. Proprietatea la cei vechi era, întradevăr, sfântă. „Fără discuții, fără muncă, fără umbră de ezitare, religia a ajuns dintr'odată și numai prin credințele sale, la acest drept din care a izvorît o întreagă civilizație" (p. 70). Dreptul de moștenire e creat de necesitățile aceluiași cult. Moșteneș e bunurile familiei acela care îndeplinește cultul strămoșilor. „Băiatul cel mai mare *e silit* să accepte moștenirea, el n'o poate nici accepta, nici refuza; el *continuă* moștenirea, dupăcum continuă și cultul. Continuarea amândorora e un drept și o obligație".

„Pentru cei vechi averea nu e un bun ce trece din mână în mână, de la tată la fiu. Averea e imobilă ca și altarul, ca și cultul de care e ea legată. Cel care se schimbă e omul, nu proprietatea. Omul e acela care, pe măsură ce familia se desfășoară în generații, ajuns la timpul său continuă cultul și are grije de pământ și bunuri (p. 78).

Ierarhia în societate tot religia a creat-o. Ea a dat unora puterea, nu legală, ci sfântă, de a stăpâni și tot ea a făcut pe ceilalți să asculte.

Religiozitatea legilor își avea părțile ei bune și rele: dreptul ne fiind decât „religia însăși aplicată relațiilor dintre oameni" (p. 220) s'a aplicat de la sine, deci ordinea a domnit în cetate. Societatea astfel constituită a câștigat în putere și trăinicie. Desavantagiile au fost însă multe: libertatea individuală în cetatea antică n'a existat. Viața fiilor depindea de voia tatălui lor, bunurile erau, toate, ale familiei; educația era impusă, până și sentimentele de bucurie și durere erau dictate: mamele au trebuit să cânte, în haine de sărbătoare de-alungul străzilor, când fiii lor au pierit apărând cetatea... Cultul strămoșilor a creat o prăpastie, între populațiunea care avea acest cult și aceea care era lipsită de el. Ultimii ne având strămoși-zei, nu puteau pune stăpânire juridică pe nici o palmă de pământ, căci mormântul mor-

ților lor nu putea crea proprietatea sfântă. Ne având un cult, nici familie sfântă nu puteau avea, de acea patricienii (adică acei cari în seria ascendentă a părinților aveau *pater* zeu) puteau spune despre plebei că viețuiesc la fel cu animalele: „more ferarum". Existența plebeului fiind lipsită de religiozitate, nici o lege nu-i apăra bunurile sau viața. Depărtarea între acei cari aveau un pater și acei cari nu aveau, era atât de mare, încât nici o punte nu putea fi aruncată între aceste două existențe.

Despre influența religiei asupra familiei n'am vorbit, deoarece despre ea am scris în articolele referitoare la civilizația și cultura chineză. Aveam intențiunea să continui aceste articole, când peste planurile mele s'a rostogolit „Cetatea antică", ce nu-mi era cunoscută decât din unele fragmente. Când am deschis-o, în traducerea dlui Alexianu, nu fără surprindere văzui societatea greco-romană schițată de o peană de măestru, după o informație bogată, minuțios selecționată și grupată arhitectonic, după un plan simplu ca un templu grec, o icoană în felul acelei întrezărite de mine, în proporții mult reduse, în „O țară și religia ei". — De la alcătuirea „Cetății antice" și până la apariția ei în românește au trecut atâția ani. Sunt unele rânduri, foarte puține, pe cari cititorul de azi le-ar șterge cu creonul roșu, iar altele cari trebuesc *întregite*. In articolele despre civilizația chineză vom continua să ușurăm cititorilor această complectare.

Scrisori din Noua Zelandă

Wellington, August 1929

Amice,

Am cutreerat insulele dealungul și dealatul. Și nu sunt mai mult de 1800 km. dela un capăt la altul între cele două extreme ale insulelor noastre, iar continentul nostru e atât de îngust încât nu este nici un punct pe insulă, care să fie mai îndepărtat de 140 km. dela mare. Și dacă Platon altădată și Thomas Morus mai târziu își imaginară o insulă îndepărtată, un Stat ideal, organizat rațional și condus de înțelepți, cari au reușit să asigure populației suprema fericire, omenește imaginabilă, in cazul acesta mie mi s'a dat fericirea să trăesc aevea într'o insulă în care oameni, mai mult sau mai puțin înțelepți, au reușit să realizeze o fericire relativ mare, o democrație aproape de perfecțiune (după actualele exigențe ale democrațiilor), o democrație ideală, care este între cele două extreme, între cari oscilează democrația continentului vostru. Ș'apoi la noi, probabil din egoism, e consacrată ideea de a dori mai bine un *etalon superior de confort pentru un număr mai mic de indivizi, decât un etalon de confort mai scăzut pentru cât mai mulți.* Pentru a ajunge la acest grad de realizare al fericirei, conducătorii noștrii au trebuit să stabilească o anumită linie de conduită. Acest desiderat, puțin cam egoist și la prima vedere de proveniență Malthusiană, nu se poate desvolta într'un stat european, naționalist și eminamente războinic. Pe continentul vostru nu există un singur stat, în care să se urmărească o fericire care să satisfacă într'un mare grad pe un număr cât mai mic de oameni. La voi se preconizează cu încuviințarea încurajatoare a oficialităților, înmulțirea populației cu riscul augmentării îngrijorătoare a proletariatului și a muritorilor de foame... Crezi că se face aceasta din dorința de a invita cât mai multe ființe omenești la

„banchetul naturii“? Crezi că se institue premii pentru încurajarea natalităţilor dintr'o nestăvilită dorinţă de pace?

... Şi totuşi, toată civilizaţia lumii şi întreagă cultura Europei, par'că nu se detoreşte altui lucru decât unei neîndurătoare constrângeri, care a ameninţat şi urmărit fără milă pe om cu ghiare şi ochi înfricoşetori, îndemnându-l să urce mereu, să parcurgă tot mai mult şi mai departe şi să aspire tot mai sus: *foamea* şi *frigul*. Iată cele două feţe eterne ale chestiunei. Şi nici odată pari a nu putea descoperi adevărul între cele două mari antiteze, cari ne luminează cunoaşterea: iată *lumina* şi *umbra*; bine şi rău; dulce, amar; practic, nepractic; viaţă şi moarte; apă şi foc... Unde este adevărul?... Să împrăştiem bucuria luminei, a razelor cunoştinţelor noastre la cât mai mulţi muritori, să chemăm la viaţă şi pe cei cari n'au sosit încă, sau să ne mulţumim egoist şi brutal a savura numai noi *cei puţini şi într'un grad mai înalt* plăcerile lumii?

Acest lucru pare a-l urmări lumea întreagă, acest lucru îl urmăreşte populaţia insulelor noastre şi la acest lucru aspiră întreaga Europă: mulţumirea şi gustarea fericirilor în gradul cel mai înalt de un număr cât mai mic de oameni. In acest scop omenirea trebue să înceteze a se înmulţi în proporţii prea mari, mijloacele de subsistenţă având — cum am arătat în scrisorile mele precedente — totuş, o limită oricât de îndepărtată ar fi.

Aci rezidă importanţa capitală a problemei căsătoriei, problemă despre care îţi promisei să scriu. Să vedem cum vrea această instituţie să realizeze în epoca modernă deziderатul amintit.

Căsătoria aşa cum a instituit-o creştinismul nu poate realiza încetarea creşterei populaţiei. Deşi părinţii bisericei, considerau această instituţie o stare inferioară, a făcut totuşi un sacrament din ea: „Căsătoria e o stare inferioară; a se căsători e bine, a nu se căsători însă este un şi mai mare bine“ (Sf. Paul). Şi inferioritatea acestei Instituţii o formează tocmai gradul de inferioritate la care a fost ţintuită femeia: „Femeie tu eşti poarta iadului!... „Căsătoria este de-apururea un păcat, tot ce poţi face, este să ispăşeşti prin aceea că o sfinţeşti“. Iată deci, cum femeia a rămas *juridiceşte*, aşa zicând, în grad de inferioritate de câteva mii de ani, ca apoi din lipsă de educaţie şi în lipsă de exerciţiu al facultăţilor şi puterilor sale, să rămână şi în inferioritate fizică şi intelectuală. La orientali, scopul nu este de a-şi lua în căsătorie o soţie iubită, ci o sclavă, care să nască şi să crească copiii bărbatului său, singurul lor stăpân. Iubirea nu se naşte decât în societatea în care bărbatul consideră femeia, ca o fiinţă egală cu el. De acest simţământ atârnă gradul de inobilare al rasei. Acesta este motivul — spun sociologii — pentru care vagabonzii şi criminalii nu se căsătoresc.

Cu cât femeia se va emancipa mai mult de sub egida unor *legături juridice*, consfinţite de obiceiuri şi de biserică drept cea mai sfântă taină, cu atât calitatea populaţiei viitoare va fi mai asigurată. Pentru că *„situaţia femeii e cea mai bună măsură pentru civilizaţia unui popor“*. Aceasta se poate observa din faptul că în Europa din cauza libertăţilor cari i s'au acordat femeii, şi a gradului de egalitate pe care l-a putut ajunge faţă de orient — numărul femeilor e totdeauna ceva mai mare decât al bărbaţilor. In Orient din cauza poziţiei sale sociale, şi a opresiunilor la care este supusă, femeia este totdeauna inferioară ca număr:

CONTINENTE	EXCEDENT	
	bărbaţi	femei
Europa	—	3.407,218
Asia	16.103,304	—
Africa	1.154,215	—
America	1.163,260	—
Australia	302,549	—
Oceania	36,138	—

In Europa — după cum poţi vedea din statistica ce ţi-am trimis în scrisoarea precedentă numai România şi Bulgaria mai are un excedent de bărbaţi. Şi nici în ţările din apus ale Europei situaţia femeii nu este satisfăcătoare, în Franţa şi azi încă, 80% din cererile de divorţ, sunt înaintate de femei. Aici li s'a acordat cel puţin dreptul răzvrătirei şi al inlăturării condiţiilor apăsătoare ale căsătoriei.

Excedentele arătate mai sus[1]) se pot explica in modul următor: în ţinuturile cele mai sărace vom avea un excedent de bărbaţi, lupta pentru existenţă fiind mai aprigă şi excedentul bărbaţilor un corectiv al naturii, iar in ţinuturile mai bogate vom avea mai multe femei[2]). In cazul nonstru, Europa reprezintă cel mai bogat continent al globului, iar între ţările Europei, România şi Bulgaria cele mai sărace teritorii.

In Europa contribuie şi un alt factor pentru excedentul femeilor, anume legea enunţată de Westermark conform căreia, cu cât gradul de inrudire al părinţilor este mai mare, cu atât numărul bărbaţilor va fi mai însemnat şi cu cât incrucişarea raselor celor mai îndepărtate va fi mai mare, cu atât numărul fetelor va fi mai covârşitor. In Europa trebue să fi fost, după acest raţionament, cea mai mare încrucişeare de rase, in Orient cea mai mare inrudire a părinţilor. Românii, probabil din cauza tradiţionalismului lor, împreună cu Bulgarii, şi-au păstrat cea mai mare puritate de rasă.

Din cele arătate mai sus am putut desprinde două condiţii de care depinde progresul societăţii umane: situaţia economică şi situaţia femeii. Prima va fi ameliorată prin munca intensă a bărbatului, va influinţa creşterea excedentului femeilor, acest excedent va aduce cu sine automat progresul societăţii.

Primul pas pe care trebue să-l facă bărbaţii, e ridicarea femeii pe picior de egalitate. Argumentul care impiedeca realizarea acestui deziderat: inferioritatea ei fizică şi intelectuală este vechiu şi inlăturat. S'au găsit urme de matriarhat la o mulţime de popoare vechi: triburile Australiene de demult, popoarele insulelor Pacificului, Germanii vechi până la epoca in care scrie Tacit despre ei. Există până în zilele noastre la Afganistani un trib, al căror femei se duc in războî şi al căror bărbaţi rămân pe lângă cămin. O mulţime de regi şi căpitani din Africa Centrală aveau garde de femei. Statele Amazoanelor, cari nu puteau fi numai din domeniul fanteziei, au fost create numai de femei.

Toate aceste femei au trebuit să fie superioare bărbatului. Puterea fizică a femeii de azi e redusă din lipsă de antrenament de mii de ani. Şi totuşi, menstruaţia, actul sexual (femeia, spre deosebire de bărbat, este supusă unui erotism sexual aproape continuu, naşterea), lunga lăuzie, alăptarea,... câtă rezistenţă nu reclamă:

Legenda inferiorităţii sale işi are origina la Evrei, şi in general la popoarele Orientului. Această credinţă a fost legiferată de Sfinţii Părinţi şi consacrată de biserică prin taina căsătoriei. Grecii antici încă erau partizani ai inferiorităţii naturale a femeii.

In *„Eumenidele“* sale, *Eschil*, povesteşte că Orest a ucis pe mama lui ascultând un oracol dictat de Apollo. Acesta, în faţa tribunalului dirijat de înţeleapta zeiţă, Atena, ia apărarea lui Orest:

(versul 657) — „Ascultaţi răspunsul ce-l dau, şi cântăriţi justeţa argu„mentului meu. Nu femeia este, cea care naşte copilul: ea nu este altceva, decât terenul în care incolţeşte sământa aruncată. Cel care naşte este bărbatul; iar ea, ca o streină, îngrijeşte şi cultivă doar germenul, pentru a-l reda mai târziu, dacă-l vor păstra zeii“...

Athena, încă ia apărarea lui Orest, bazându-se pe Parthenogeneză: — „E dreptul meu, ca în acest proces să spun ultimul cuvânt. Şi deci voiu vota în favoarea lui Orest, pentrucă eu încă nu am avut mamă [3]). Deci din toată inima în veci voiu fi de partea bărbatului “.

Deci abia dupăce se va fi spulberat în vânt legenda inferiorităţii femeii,

---

[1]) *A. Bebel:* Femeia în trecut, prezent şi viitor.
[2]) *Ed. Westermark:* Geschichte des menschlichen Ehe.
[3]) Legenda spune că s'ar fi născut din capul lui Zeus.

se va putea proceda la ridicarea ei. In scopul acesta trebuesc aduse corectivele necesare, instituţiei, care a contribuit mai mult la inferioritatea ei: căsătoriei. Monogamia, ca formă a căsătoriei, fireşte trebue păstrată, din cauza numărului, aproximativ egal al bărbaţilor şi femeilor de pe glob. Forma monogamă a căsătoriei e păstrată de altcum la toate popoarele. Intre Mahometanii din Alger, din 18,282 căsătorii, 17,319 erau (in anul 1870) monogame, 888 bigame şi abia 75 poligame. Ceea ce trebue schimbat este forma ei *juridică*. Căsătoria trebue să devină biologică, alegerea trebue să se facă după singurul *interes:* acela a *calităţii*. Durata căsătoriei depinde desigur, de forma încheierii ei. Cu cât se face cu mai multă uşurinţă această legătură, cu atât se desface mai uşor. Totuşi, trebue să se procedeze la *demontarea* ei, oricât de mari ar fi anomaliile ce le-ar produce o perioadă oarecare de timp, ca astfel mai târziu să se revină la starea ei naturală. Numai astfel se va putea proceda într'adevăr la regenerarea speţei umane. Şi regenerarea aceasta nu va veni dela rezolvirea *cantitativă* a problemei populaţiei, ci dela îmbunătăţirea ei calitativă. Aceasta e gândul celor cari sunt îngrijaţi sincer de viitorul omenirii, ceilalţi însă sunt conduşi tot de spiritul militarist al epocei trecute.

...E o interdependenţă aşa de adâncă între diferitele fenomene sociale încât abia poate avea cineva luciditatea să întrevadă cauzele cele mai adânci ale propăşirii. Şi e greu să te pronunţi amice, impătimit de mici resentimente şi de un mănunchiu de pasiuni cari te înalţă puţin ...e greu să te pronunţi in favoarea căsătoriei sau contra, pentru femeie sau împotriva ei. Dacă n'aş fi născut din dragostea părinţilor mei, din acea apropiere fierbinte, simbolizatoare a iubirii de oameni şi a viitorului omenirii, cu scopurile pe cari le urmăreşte de-a lungul veacurilor, făcându-şi punte din generaţii; dacă aş fi fost născut din o apropiere meşteşugită a celor două celule, fecundate intr'o eprubetă şi apoi crescut într'un glob de sticlă... atunci nu mai eram azi dornic de idealuri nici nu-mi zbura gândul după himere de dragul omenirii; atunci nu mă prăpădeam luptând cu gândul cald al unei omeniri mai bune... eram un simplu *spectator indiferent*. Nu era în mine iubirea !...

Şi azi, de aci, din insulele mele solitare, nu doream să revăd locuri de altădată, nici pajiştile din copilărie, nici mormântul tatălui meu pustiit de vreme, urzici şi de gângănii. Atunci n'aveam nici părinţi, nici sat, nici patrie, nici omenire chiar... Nici dor, nici nostalgie. O, abia atunci m'aş fi putut pronunţa obiectiv, răcit de propria mea inteligenţă şi de privirile ochilor mei de ghiaţă. O, şi cu ce ochi aş fi putut vedea eu atunci omenirea ! Poate că chiar numai Dumnezeu este atât de obiectiv şi atât de indiferent; poate că într'adevăr El singur nu iubeşte pe nimeni ! Fiindcă nu este născut din spasmul contopirii definitive al eternei simpatii... Aceasta să ne facă oare pe noi inferiori ? Aceasta să fie oare piedeca, ce se rostogoleşte in veşnicie în faţa cunoaşterii marelui adevăr ?... Şi dacă cineva ar reuşi să realizeze marele vis in laborator !? Atunci aş putea spune alături de Nietsche: „ferice de femeia care a născut pe Supra-om" !

Oscar

NOTE ŞI INFORMAŢIUNI

Anchetele noastre.

Ce directivă nouă va lua literatura universală?... este întrebarea ce ne-a pus un prieten. Ţinem să comunicăm pentru indiciu şi cititorilor noştrii răspunsul pe care l-am stabilit împreună, după laborioase discuţii:

Literatura universală manifestă tendinţe spre un fel de *neoroman-*

tism. Acesta însă, spre deosebire de școala romantică veche, nu-și va mai căuta subiecte în trecut și nu va căuta să reînvie viața trecutului reconstituindu-l archeologic din cioburile lui după indiciile unei imagnații capricioase și nu vor mai cânta virtuțile camuflate — eterne nonsensuri — ale unor eroi egoiști și brutali, nici nu vor plânge pe ruinele unor fericiri mărunte și a unor beatitudini înguste. Nu vor mai regreta vremuri când vitejia era emanația unor stări de spirit morbide, egoiste, caracteristica unor sentimente sociale înguste, nici nu vor căuta să reînvie scriitorii trecutului și să le reediteze idealurile. Scepticismul morbid al câtorva scriitori de după răsboi, cari sub forma unui realism acut își exprimă mereu neîncredere față de idealurile noui ale omenirii, nu poate fi taxat decât drept rezultatul unei oboseli postbelice.

Scriitorii neoromantici, inspirați de un sentiment de largă înțelegere și iubire pentru omenirea întreagă, educați în spiritul unor virtuți mai mari și mai nobile vor lupta pentru idealurile omenirii întregi. Ei nu-și vor mai proecta aspirațiile în trecut, nu-l vor mai reedita și nu vor mai plânge pe ruinele lui, ci le vor proecta spre viitor. Purtați pe aripele unei imaginații luxuriante și ingenioase (căci aceasta va fi caracteristica neoromantismului), vor căuta, nu să reconstruiască societatea trecutului, ca după legile lui Cuvier, din elemente aflate în măruntaiele pământului, ci societatea viitorului după elementele și indiciile pe cari le va oferi fie știința societății, sociologia, fie intuiția fenomenului social al cărui observator atent este.

Premergătorul acestei școli, sperăm a nu greși crezând că este: H. G. Wells.

Oscar Jianu.

LOCALE.

Teatrul Național din Cluj își deschide stagiunea la 14 Septemvrie a. c., iar *Opera Română* la 15 Septemvrie, întroducând în repertoriu următoarele opere noui, cari urmează să fie puse în repetiție și jucate până la sfârșitul stagiunei: Boris Godunov de *Mussorgsky*; Gianni Schicchi de *Puccini*; Salomea de *Richard Strauss*; Nunta Tragică de *Catargi*; Africana de *Meyerbeer*; Tristan și Isolda de *Wagner*; Acaftistul Sf. Dumitru de *Drăgoiu*; Flautul Magic de *Mozart*.

După cum vedem, între operele noui sunt numai două românești. Este totuși un progres față de anii trecuți. Nu se reprezintă mai multe pentrucă nu există deocamdată opere românești mai multe. Există însă în țară la noi o prolificitate febrilă pe teren muzical. Și dacă opera română va urma și pe acest teren principiul încurajării operelor autorilor Români vom ajunge să avem cândva, jumătate repertoriul compus din piese românești. Avantajul este evident: avântul pe care l-a luat muzica română se explică numai prin această încurajare a Statului. Dar desavantagiile sunt — pare-se — mai mari. Pe lângă sarcina uriașă ce reprezintă aceste opere naționale pentru Stat (milioanele cheltuite pentru montare și deficitele cauzate de neirecventarea spectacolelor) mai este și deficitul moral și cultural. Muzica română — să fim sinceri — este slabă. Nu prezintă încă bogăția imensă a coloraturilor, variația ascendentă a simfoniilor adormitoare de conștiință, andante molatec producător ale unor senzații de completă topire... nici lirica fugilor celebre și prestourile ucigătoare... Profitul nostru cultural e aproape nul, e minim. Nu această muzică va inspira pe genialul muzicant sau poetul de mâine, care stă eventual transportat de melodie în vre-un colț negru al sălii de spectacol. Incurajarea prea mare a operelor autohtone se face numai în virtutea unui patriotism fals și scurtvăzător. Și dacă propunem o atentă selecționare și înlăturare a lor, o facem — oricât ne-ar acuza cineva — în convingere că suntem pătrunși de cea mai arzătoare dragoste pentru viitorul țării, adevăratul patriotism.

Muzica italiană și germană e chemată să ne dea cel mai mare profit. Să nu credeți, că rolul inspiratoriu al musicei pentru tineretul intelectual din sălile de spectacol este inexistent. Vom arăta odată cu argumente din domeniul psihologiei cât este de mare. Marii noștri oameni, poeți și muzicanți s'au format aspirând cu sete toată cultura lumii. Și dacă Eminescu a făcut propagandă pentru poezia populară, e numai din cauza poporanismului, și dacă a cântat pe rapsozii noștrii de altă-dată, submediocrii ca valoare artistică, a făcut-o fiindcă era în nota școalei romantice. El tot la lumina literaturilor streine s'a format și numai în măsura aceasta a devenit poetul nostru genial, numai în această măsură a putut trece granițele țării.

Alegerea se face mai greu la piesele de teatru. Repertoriul actual este compus din un număr tot atât de mare de piese românești cât și cele streine.

Piese românești: „Apus de soare", de Delavrancea; „Fântâna Blanduziei", de V. Alexandri; „Poezia despărțirii", de Duiliu Zamfirescu; „Trandafirii roșii", de Z. Bârsan; „Fratele păgân", de N. Iorga; „Omul cu mârțoaga", de G. Ciprian; „Allegro ma'non troppo", de I. Minulescu; „Meșterul Manole", de L. Blaga; „Cuiburi sfărâmate", de Adrian Pascu și S. Teleajen; „Regele petrece", de V. Papilian.

Repertoriu străin: „Richard III", „Regele Lear", „Hamlet", de Shakespeare; „Burghezul gentilom", de Molière; „Phedra", de Racine; „Maria Stuart", „Falșul Dimitrie", de Schiller; „Acela care primește palme", de L. Andreev; „Cezar și Cleopatra", de B. Schaw; „Femeia mării", „Rosmersholm", de H. Ibsen; „Dansul morții", „Tatăl", de Strindberg; „Blana de Biber", de G. Hauptmann; „Sfârșitul Sodomei", de Sudermann; „Ofițerul de gardă", de Molnar; „Evantaiul Lady-i Windermeere", de Oscar Wilde; „6 personagii in căutarea unui autor", de Pirandello; „Vinovat", de Richard Voss; „Măgarul lui Buridan", de Robert de Flers și Caillavet; „Cercul de cretă", (din chineză), de Klabund; „Medicul onoarei sale", „Judecătorul din Salomeea", de Calderon; „Pământ", de Schönherr; „Tragedia omului", de Emeric Madach; „Iedera", „In larg", de Grazia Deledda; „Am ucis", de Marchanel; „Comedia politică", Legea ertării", de Franceavoli.

Pentru a obține maximul de profit financiar, dar mai ales cultural ș inspiratoriu, rămâne ca Dl Pavel, actualul director al Teatrului și Operei Române din Cluj (singurul chemat — credem noi — din toți directorii, cari s'au perindat, să facă un asemenea discernământ), să facă alegerea după cea mai rațională și ingenioasă metodă, cântărind cu minuțiozitate faptele și principiile arătate mai sus. Și e cea mai grea datorie a unui director, nu politic, ci de profesiune.

Cronică internă.

Revista „Umanitarismul". Ținem să semnalăm cu bucurie împlinirea a unui an de apariție regulată a revistei „Umanitarismul" condusă de eminentul și entusiastul scriitor Eugen Relgis. Este important eveniment: apariția primului număr din anul al II lea, al unei reviste, care a îndraznit să pună în sfârșit probleme îndrăznețe ale omenirii ahtiate după pace și dornică după o gospodărie și înfrățire sinceră și tihnită, și mai ales într'o țară unde cotidiane cari creiază și formează opinia publică și scriitori eminenți și-au format linie de conduită și program dintr'un realism rău înțeles și dintr'un scepticism stupid, caracteristic doar celor cari au fost complet storși de energie și entusiasm în marele răsboiu. Ținem să semnalăm acest fapt cu atât mai vârtos, cu cât și revista noastră a avut curajul să parcurgă aproximativ pe acelaș drum neumblat, luptă de asemenea pentru idealul de pace, de sinceră înfrățire al popoarelor Este o năzuință, care a apărut imediat după războiul mondial și se manifestă cu tărie sub forma a o mulțime nesfârșită de adunări, ligi, congrese și curente internaționale.

Pentru prima oară poeții nu mai cântă războiul și virtuțile ucigătoare de oameni. Pentru prima oară ni se prezintă sub diferite forme (romane) epopeea marei distrugeri în culori cari ne descurajează, ne îngrozesc și ne satură a mai număra exhibițiile unui trecut de groază și

furie nebună, printre virtuți și pentru prima oară apare un suflu cald aducator de cunoaștere și înfrățire a tuturor popoarelor de pe glob.

Dacă ne-am putea permite să riscăm o definiție, o caracteristică distanțată a fenomenului, i-am putea spune: *fenomen planetar*. Ceea ce împiedică realizarea și desvoltarea în pași mai repezi către realizare, a desideratelor omenirii ce se svârcolește și lucrează spre scopul comun, sub diferite forme și aspecte, sunt statele cu rețeaua oganizațiilor ei mai mult sau mai puțin oculte, sau ceea ce noi numim: *politica*. Revista Dlui Relgis și-a făcut de asemenea un punct de program și ne mândrim a fi contribuit și revista noastră cu ceva luptând pentru o societate omenească care vrea să se gospodărească singură înlăturând această structură parasitară, care își are sensul existenței ei numai în alimentarea pe față sau ocult a intrigilor și vrajbei între popoare fie sub forma unui patriotism jignit, fie sub forma unei d-mnități naționale atinse și își trag seva vieții parasitar din idealuri fictive și frământări de care omenirea nu are nevoe pentru a exista

Urăm Dlui Relgis multă energie la luptă pe un drum nesubvenționat și într'o țară care aproape s'a anchilozat și numai cu greu lasă să pătrundă idei, cari în țările apusului sunt opaițe pretutindeni și de ani de de zile constitue elementul esențial de viață.

Oglinda politică la noi. Dacă ar fi să recunoaștem influența fenomenelor cosmice, asupra f nomenelor economice, atunci cu siguranță canicularele ultimelor două luni ar putea oferi — la noi — un bogat material de studii în acest sens. Centrul preocupărilor oamenilor noștri politici l-a format problema financiară. Incercări disperate de-a se face economii budgetare chiar cu riscul de-a se lovi în existența unei categorii de biurocrați ocazionali; măsuri energice de-a se incasa impozitele; baterea monedei divizionare în străinătate în valoare de 3 miliarde lei; măsuri pentru introducerea carnetului de impozit individual; sondări pentru un nou împrumut agricol în Olandu și primirea ultimei tranșe din împrumutul cel mare, sunt tot atâtea probleme cari au preocupat opinia publică. Și totuși criza persistă iar lipsa de numerar se simte mai mult ca oricând.

Un duș pentru budgetul nostru a fost planul expertului american Young prin care s'a încerc t o nouă repartizare a datoriilor germane către aliați. Conferința puterilor interesate s'a ținut la Haga. România a eșit de aici neîndreptățită; cu vagi promisiuni că vom fi satisfacuți în afară de plan și cu speranțe că drepturile noastre vor fi respectate de îndată ce moratorul acordat Austriei, Bulgariei și Ungariei va fi consumat. Problema echilibrului budgetar a intrat astfel într'o fază de criză acută. Rămâne de văzut dacă actualul guvern o va putea soluționa și daca cetățeanul, începând cu 1 Ianuarie 1930, va putea trăi o epocă mai democratică așa cum se vestea în lungul și'n latul țării.

Pentru lămurirea „masei electorale" doi șefi de partide au început publicarea de scrisori politice și economice. Dl Vintila Brătianu din lipsă de electori s'a adresat prietenilor Dsale personali din Provincii iar Dl Ion Mihalache, țăranilot. Nu le comentăm aci căci spațiul nu ne permite. Amintim numai că Dl Mihalache face cu publicarea acestor scrisori un gest pe care nu l-a putut concepe nici unul dintre foștii miniștrii ai Agriculturii.

Tragedia anotimpului a constituit-o cazul dela Lupeni. O mulțime de mineri, retribuiți cu sume cari constitue o rușine a exploatării capitaliste, au fost terorizați din ordinul unui prefect meschin și obligați să-și continue mai departe viața de troglodții, exploatați de patroni, realizatori de beneficii scandaloase... Valea Jiului era o regiune pașnică. Acum ea e transformată într'o uriașă eprubetă în care se plamădește pe încetul coșmarul politicianilor noștri burghezi. Nouile reforme sociale se ridica prin greșelile prezentului. Să fie oare Lupenii o sincopă a unui regim căruia viitorul i-a rezervat nebănuite surprize??

Sângele curs a impresionat profund, străinătatea având iarăși prilej să vorbească despre țara noastră. Impasibili au rămas doar politicianii cari au pornit iureșul propagandei pentru alegerea Dlui Moldovanu ca de-

putat la Hunedoara. Dl Lupu n'a lipsit dela alegeri. Dsa exploatând o chestiune a obţinut abia câteva mii de voturi iar guvernul patruzeci. Cei cari sperau că „mitul Maniu" a dispărut s'au vazut desminţiţi de realitate iar cercetătorul imparţial a rămas nedumerit. Iată o dovadă mai mult că poporul nu poate încă guverna ci „se guvernează".

E evident că trăim vremuri noui, nebănuite până acum de democraţia română. In liniştea patriarhală a satelor, sub umbra deasă a cerdacurilor, au poposit „chemăriştii" organizând „cete de voinici", „rezerva de mâine a politicianismului ardelean".

Contaminarea politică a ţarii tinde astfel spre desăvârşire.

Va însemna ea începutul unui ere de progres şi pace sau va duce la vrajbă şi desmăţ.

Viitorul ne ameninţă cu un uriaş semn de întrebare.

C. A.

Cronica externă

Conferinţa dela Haga. Atenţia opiniei bublice de pretutindeni continuă a fi aţintită asupra lucrărilor conferinţei dela Haga, menită să decidă de soarta planului Young.

Lumea a urmărit cu înfrigurare desfăşurarea tratativelor ce sunt şi astăzi în curs, Marile Puteri neputând ajunge încă la un acord asupra repartiţiei reparaţiilor germane.

Indiferent de rezultatul conferinţei — ţara noastră nu poate decât pierde din asemenea conciliabule internaţionale, unde continuă a fi, prin vitregia sorţii şi în bună parte şi din vina noastră, o cantitate neglijată şi încă neglijabilă este semnificativă ciocnirea îndeajuns de violentă ce s'a produs în cursul desbaterilor între Imperiul britanic şi restul aliaţilor. Ceeace dovedeşte din nou că în politică, amabilitatea nu trece dincolo de interesul material şi că *economicul* continuă a submina şi copleşi tot mai mult *politicul.*

Atitudinea guvernului laburist la conferinţa dela Haga — mai autoritară şi mai imperialistă decât a oricărui guvern conservator — a fost apoi aprobată de întreg poporul englez; *dovadă iarăşi,* că chiar şi în dosul *unui guvern de nuanţă socialistă, se poate ascunde un imperialism acaparator şi egoist, exponent al tradiţionalei tendinţe de dominare engleză.*

Politicianii noştri ar putea învăţa mult din gestul guvernului englez la Haga. Nu pentrucă şi-ar putea permite şi ei să înfrunte patru mari puteri, silindu-le să facă tot ce le stă în putinţă pentru a găsi pe seama ţării lor în cadrul planului Joung încă 48 milioane mărci aur, ci pentrucă ar fi poate timpul să înceapă — fireşte în măsură proporţional mai mică — o *politică de afirmare naţională şi de prestigiu înăuntrul ca şi în afara ţării.*

E interesant cum Snowden, reprezentantul Angliei, pentru a scoate şi mai mult în evidenţă defectuozitatea planului Joung — *în realitate însă pentru a-şi servi cauza sa,* a adus între alte argumente şi *nedreptatea ce s'a făcut prin noua repartiţie a planului Yaung, României, Jugoslaviei şi Greciei.*

Dar fireşte, aceasta numai pentru a avea aceste mici puteri grupate în jurul său şi a nu se găsi complect izolată în faţa Franţei, Belgiei, Italiei şi Japoniei, căci odată pretenţiile sale satisfăcute, nici prin gând nu-i trece să insiste pentru a se face dreptate tuturor.

Cu conferinţa dela Haga rivalitatea franco-engleză intră într'o nouă fază şi nu este greu de remarcat sprijinul pe care Anglia îl acordă Germaniei, prin faptul că consimte la evacuarea fără condiţii a Rhenaniei, tocmai pentru a contrabalansa prin aceasta influenţa şi importanţa politică a Franţei.

Viitorul rezervă încă tuturor multe suprize și între acestea nu revizuirea și nici înlocuirea planului Joung va fi cea mai importantă.

Paris, August 1929.

I. H. Armeni.

Editura de Stat Sovietică *(Gosizdat)* și-a împlinit în anul acesta 10 ani de activitate. Deși înființată în 1919, anul cel mai greu al revoluției, Editura chiar în acel an scoate 10 mil. cărți. De atunci Editura crește mereu, inglobează edituri mai mici, iar azi ajunge să fie una dintre cele mai mari edituri de pe glob. In 1928 Editura dă 85 mil. cărți. Pentru 1929 era proectată editarea a 125 mil. cărți. Evoluiază și aspectul produselor Editurii. Pe când la început ea dădea cărți cu exterior modest, azi cărțile Gosizdatului frapează prin excelentul lor aspect technic și estetic.

Editura are un caracter universal. Cărți de școală, literatură pentru copii, literatură social-economică, literatură leninistă, de vulgarizare, pentru țărani, literatură artistică și militară, reviste, calendare, placate, reproducții, note — iată multiplele domenii ale tiparului, îngrijite de Editură cu o egală competință și măestrie.

Problema culturală stă în fruntea preocupărilor Gosizdatului. Până acum s'au editat, între altele, cărți de Lenin 13 mil., de Stalin 4 mil., de Bucharin 2 mil. S'a editat 1500 titluri de cărți de școală. Unele din ele cu tiraj de milioane. S'a creat o secție a cărților pentru țărani cu 2500 titluri, cărți închinate problemelor sociale și de economie rurală. In primăvara acestui an satul a consumat 780.000 cărți, având ca subiect campania de însămânțări. In anul trecut s'au răspândit numai 55.000. Dintre cărți de literatură au apărut: 1 mil. cărți de Pușchin, 4 mil. de Tolstoi, 300.000 de Gorkii, etc. Față de tematica vechii literaturi pentru copii, aceasta a trebuit să fie refăcută din nou. Secția literaturii pentru copii posedă actualmente 1200 titluri. La ilustrarea cărților lucrează cei mai buni artiști ai Uniunii.

In fiecare an se scoate mai mult de 600 titluri de cărți științifice. Gosizdatul editează 102 reviste — științifice, literare și sociale.

In ce privește organizarea Editurei, ea posedă 4 mari tipografii și 1 notografie, împărțite între cele 2 sedii: Moscova și Leningrad. Capitalul rulant al Gosizdatului în 1928 era de 53 mil. ruble (mai mult de 4 miliarde lei). 622 librării, depozite și chioscuri împrăștiate în Uniune formează rețeaua comercială a Gosizdatului. Actualmente în această rețea intră cu încetul și Cooperația, fapt care promite perspective încă nebănuite pentru răspândirea cărții în Uniune.

CĂRȚI ȘI REVISTE

BLASCO-IBANEZ: — **„Le voyage d'un romancier autour du monde"** — Paris — Flammarion — 1928 (trei vol. în total: 1189 pag.). Un intinerar foarte bine ales: dela New-York prin canalul Panama, coasta de răsărit a St.-Unite, Hawai, Japonia, Mandșuria, China, insulele Filippine, Iava, Birmania, India, Ceylan, Nubia, Egipt... până la Monte Carlo unde îl aștepta una din vilele, pe cari autorul le avea în toate centrele mari și în regiunile frumoase ale globului.

Timpul în care a făcut Ibanez acest drum (circa o jumătate de an) i-s'a părut la început prea scurt. Dar „artistul n'are nevoie să vadă decât o parte din adevăr. Restul îl ghicește prin inducție". La New-York se urcă pe bordul vaporului Franconia, care era anume clădit pentru călătorii comode în jurul lumii, și unde autorul își are amenajat apartamentul său alb cu biblioteca necesară pentru urmărirea locurilor și problemelor pe

cari i le sugerează ţările şi oamenii pe cari îi va vedea.

Incepe povestea minunilor cu un capitol adresat „oraşului care a învins noaptea": New-York-ul, de o frumuseţă uriaşă, orgolioasă şi o estetică, care înfruntă regulele consacrate în lumea veche ca dogme ale frumosului şi sublimului. In călătoria sa ne povesteşte o mulţime de legende şi mituri a o mulţime de popoare şi ţări; face istoricul afacerei *Panama*. Descrie coasta de răsărit a Pacificului miraculos presărând o mulţime de poveşti ale diferitelor rase de pe insulele Pacificului (Hawai, Honolulu cu sensuala şi energica regină, civilizaţii, eroi, fondatori de religii nouă, misionari creştini vagabondând prin infinitul Pacificului); descrie cataclismele insulelor japoneze şi energia unui popor din cale afară optimist care ştie să-şi revină în timpul cel mai scurt acoperind orice pierderi; curtea împăratului, serbări, entusiasm; războiul cu Ruşii şi anexarea Coreei la Japonia. Descrie China cu religia, templele, mormintele, Zidul şi împărăţia ei care cuprinde o mulţime imensă de seminţii. Mukden, Peking; intoleranţă, revoluţii; dela gospodăria cea mai intimă a populaţiei, până la cele mai complicate organizaţii funcţionariceşti dela fosta Curte a împăratului. Confucius şi Lao-Tsé. Razboiul contra stupefiantelor; revoluţia boxerilor. Descrie apoi călătoriile făcute în interiorul împărăţiei de-a lungul şi de-a latul cu trenul, automobilul sau cu yachtul pe râul Galben în sus. Hong-Kong şi Canton şi călătoria la Macao, Java, Rangum cu celebra pagodă de pelegrinaj a orientului şi cu cele trei fire de păr ale lui Budha; locul unde se ard morţii la Calcutta. Trece prin Bengal, pe lângă venerabilul Gange, face biografia lui Budha; descrie Benares şi insula Ceylan unde se păstrează faimosul dinte al lui Budha. Trece prin Delhi, actuala capitală politică a Indiei dupace a descris oraşul opulent Bombay... Şi astfel călătorim împreună noi umilii spectatori proletari, minunându-ne de priveliştea ce se perindă cu o iuţeală de film în faţa ochilor lui B. I. care şi el a fost proletar în tinereţe. Trece prin Egipt şi prin mediterană ajunge la Monte-Carlo, unde îl aşteaptă vila sa tihnită. Ceeace ne interesează în calitate de observatori ai societăţii omeneşti este evoluţia culturii cu mituri şi religii; evoluţia civilizaţiei în regiuni voalate de o aureolă de basm; istoricul descoperirilor regiunilor şi insulelor din Extremul-Orient; problemele cari frământă popoarele acelea extrem diprolifice. Femeile şi raportul lor cu bărbaţii; căsătorie şi aspectele variate şi pitoreşti ale amorului; prostituţia... însfârşit toate problemele cari se ţin de marea problemă a populaţiei şi a uriaşei prolificităţi a genului uman.. politica actuală şi viitoare a Extremului-Orient care dispune de marele bazin tăcut şi miraculos al Pacificului cu mulţimea imensă a insulinelor ispititoare... Este o lectură minunată pentru umilii cercetători ahtiaţi de senzaţii noi şi de dorinţa de a vedea şi cunoaşte toată omenirea. Citind aceste trei volume (ad aproximativ 1200 pagini) câştigi un sentiment al universalităţii, infinitului şi al nimicniciei tale în timp şi în spaţiu, tu care te încumetai să urăşti şi să te răţoieşti cu vecinii dela o poştă depărtare, tu care în orele tale de vis şi exaltare, credeai să poţi influinţa, urni sau opri cu un centimetru măcar carul societăţii umane... „Noi suntem din zi în zi tot mai numeroşi pe pământ — încheie autorul — şi acesta e un lucru îngrijorător, fiindcă substanţele alimentare nu se înmulţesc tot atât de repede. Eu pot să resum cu brutalitate situaţia, spunând, că mai mult de jumătate din omenire suferă de foame. Noi aceştia, albii, avem până acum parte de soarta cea bună; ce ne facem însă, dacă într'o zi cele câteva milioane de asiatici îşi vor afla un şef şi vor fi uniţi prin vre-un ideal comun?... Această călătorie m'a făcut deasemenea să înţeleg, că demonul războiului încă nu e gata să moară. Am văzut scena viitoarelor bătălii, Oceanul Pacific, China, India şi poate, cine ştie?...

— „Toţi oamenii au rămas aceiaşi; progresele noastre sunt numai exterioare, mecanice şi materiale. Marea revoluţie încă nu s'a înfăptuit, revoluţia interioară, pe care o încercase fără succes creştinismul, fiindcă nimeni nu-i urmează învăţăturile. Ceea ce am învăţat, e că noi trebue să ne

formăm un suflet nou, și atunci totul va fi ușor. Trebue să ucidem în noi egoismul și dacă reușim să facem aceasta, abnegația și toleranța pe care o cunosc numai câteva spirite privilegiate, vor deveni virtuți comune tuturor oamenilor. *O. J.*

CH. GIDE: **„Premiers notions d'économie politique“.** E un volumaș ce ți l-ai făcut prieten, cunoscându-l chiar și fragmentar, din câteva pagini. Porțile atenției se pot deschide acestei cărțulii: ea va aduce numai mulțumire gândului urcat pe culmi, de unde are cea mai largă perspectivă. E o carte de popularizare, scrisă limpede și simplu. E opera unui scriitor vestit pretutindeni. În pagini puține, — poate cele mai frumoase din tot ce a scris economistul de pe malurile Senei — defilează în șiruri noțiunile economice. La început, factorii economici — umili ca multe începuturi — dar trecând în pas cadențat prin fața noastră îi vedem crescând, schimbându-și portul, mărindu-și vigoarea. Capitolul, care se ocupă cu evoluția proprietății e scris fermecător. Începe cu povestea proprietății la animale. Acestea, îndrăgostite de foc, dar cari nu știu să-l facă să răsară și să crească roșu, viu, fâlfâitor, n'au altă proprietate decât hrana dusă la gură și cuibul. La primitivi și la Romani, proprietatea era obiectul prins cu mâna (res mancipi) și unealta creată de posesor însuși. Haina și cortul — el însuși o haină mai largă — la început, când cortul s'a prefăcut în bordeiu și în casă zidită pe glie, proprietatea s'a întins și asupra lor. Dar instituția proprietății nu s'a oprit aici: la patratul în care picură streașina când plouă, ci a urmat plugul cucerind glia roditoare. Proprietatea și-a schimbat neîncetat fața, ajungând tot mai complexă, până ce a luat forma vaporoasă a proprietății hârtiilor de valoare, așa cum o avem azi.

SALAMON REINACH: **„Lettre a Zoé sur l'histoire des philosophies“.** Este un studiu scris în stil epistolar și cuprinde trei volume: I. Filosofii păgâni; II. De la scolastici la enciclopediști; III. Dela enciclopediști până în zilele noastre.

Autorul (care a mai publicat o serie de conferințe asupra artelor frumoase într'un volum intitulat: „Apollon“) folosindu-se de genul epistolar, reușește să scrie într'un stil simplu, într'o expunere ușoară, despre una din cele mai rigide probleme: despre istoria filosofiilor. Importanța acestor cărțulii stă tocmai în faptul că, uzând de acest gen a reușit să expună istoria filosofiei, în forma cea mai frumoasă. E o maestrie vădită în înlănțuirea curentelor din gândirea omenească, expunere, care începe cu cele mai vechi popoare cunoscute și duce până la Durkheim, Bergson și Freud...

Spre evidențierea stilului epistolar pentru materia rigidă a istoriei cugetării omenești vom prezenta cititorilor rândurile de încheere ale primului volum: — „Un ultim cuvânt,... despre filosofia păgână. De ce a trebuit să se degradeze filosofia aceasta făcând, treptat, tot mai mult loc himerelor, misticismului, magiei?

— „Fiindcă societățile antice, în cari au înflorit cele mai alese doctrine, erau aristocrații riguroase, servite de o masă de sclavi, de douăzeci de ori mai numeroasă decât numărul cetățenilor. Aceste aristocrații au fost decimate de războaie, proscripțiuni și vicii născute din bogăție. In locul lor, pentru a umple golurile, s'au ridicat fiii sclavilor liberați, niște Orientali elenizați numai parțial, niște parveniți ai norocului sau ai hatârului celor puternici. Ei bine, în lumea aceasta nouă, credulă, lipsită de orice critică, în acest mediu, filosofia — deși a fost în legătură cu vechile școli, s'a înjosit pentru a putea găsi auditori. Născută din religia greacă, dar raționalizată de timpuriu de tot, filosofia a sfârșit prin a întoarce spatele rațiunii, îndreptându-se spre religiile orientale și mai ales spre magie, comună aproape tuturor acelor religii. De acum ce putea face filosafia, decât să ațipească?“

*** **„La renaissance religieuse“** (F. Alcan), un vol. 8⁰, 272 p.

Cuprinde capitole, scrise de mai mulți autori, despre diferitele aspecte ale renașterii religioase în Franța.

Catolicismul e mulțumit de ultimele lui succese în Franța. De dinainte de răsboiu chiar s'au ivit semne prevestitoare a unei ere noui pentru Bise-

rică: vitrinele marilor edituri au început a expune Vieți de ale Sfinților, volume de filosofie religioasă.., cărți ce n'ar fi putut vedea lumina zilei decât în tipografii ale editurilor specializate în publicarea scrierilor bisericești. De câțiva ani încoace se scriu până și romane și poezii în cari gândirea catolică e sâmbure și must, artei ne mai rămânându-i, în aceste opere, decât exprimarea gândurilor și sentimentelor religioase. Alt semn îmbucurător pentru Biserică e numarul mare de societăți cu un caracter pur religios cari s'au întemeiat, sau societățile de asistență socială făcute cu gândul de a mări harul Domnului pe pamânt. Din 1924 s'au organizat apoi și forțele militante ale religiei romane. „Federația Națională Catolica" poate mobiliza până la 100.000 de credincioși într'un singur oraș (ex. Landernau, în Finistère, 1926). Iar urmarea acestei organizări e ca în Franța, adică în țara în care, dupa Rusia, laicismul a lovit mai năprasnic Biserica, Catolicismul nu se mai teme că Parlamentul ar mai aduce hotărâri cari să-i știrbească interesele. Nu lipsesc nici semnele cari ne îndeamnă a crede că noul suflu religios vine din adâncuri de suflet, de ex. numărul mare de studenți, dela diferite Facultăți de știință etc., cari se apropie de altare, în săptămâna patimilor, spre a se mărturisi și împărtăși cu sfintele taine. (La Paris, au fost, în 1907, vre-o 9600). Catolicismul se mândrește cu victorii câștigate, în timpul din urmă, pe tărâmul filosofiei: științismul, doctrina care voia să facă din Știință o religie chiar, a fost lichidat, iar sociologismul religios al lui Durkheim și Levy-Bruhl, cari în mod *aprioric* au exclus supranaturalul dintre factorii determinatori ai vieții religioase, a fost atacat de teologii Bisericii romane, teologi cari au reușit să înlăture doctrina lui Loisy, care conchidea „la o separare absolută a istoriei și misticei de către credința; un fel de agnosticism care totuși... crede". Nu se mărginește aici, la o activitate negativă, stradania filosofilor catolici ei au determinat *renașterea studiilor medievale*, reabilitarea misticilor, în sfârșit, prin lucrările D-lui M. Hauriou, filosofia catolică a dreptului și-a câștigat loc de cinste in mișcarea culturala de azi.

Concluzia, pentru scriitorii catolici: mișcarea religioasă din ultimii ani nu-i o simplă modă, e o renaștere a sufletului religios — Cauzele acestei renașteri ar fi: lipsa oricărui imbold sufletesc ce ar porni din Știință („ce sprijin îți dă știința? Ea clasifică totul, nimic nu explică. Lucrurile există. A explica lucrurile însemnează să enunți pe *a* în funcție de *b* și *b* în funcție de *a*. Dar explicația cine o va da? — Probabil numai prin extaz vom ajunge să înțelegem ce e în dosul fenomenelor... Zangwil, citat în „La renaissance religieuse"). Biserica prin învățătura ei, e izvor de *certitudine și speranță*, în sfârșit, catolicismul ofera un remediu contra anarhiei societății actuale".

Protestantismul francez se crede și el pe calea cea bună, *făcând loc mai larg dogmelor și tradiției*, crede că a ajuns la un echilibru care-i dă putere.

Din capitolele referitoare la renașterea religioasă în Biserica evreiască din Franța, numai lipsa de spațiu ne împiedecă a face citate dese din cari ar reeși legatura cauzală între mișcările antisemite din răsăritul Europei și redeșteptarea ideii semite în Franța, citate din cari s'ar învedera legatura între numărul credincioșilor și taria credinței lor între anumite împrejurări politice și sentimentele religioase.

Citind capitolele acestui volum, se oprește gândul când asupra rândurilor cari vestesc renașterea religioasă cu bucurie sincera, când asupra acelora cari ne îndeamnă să avem curajul a ne lua adio dela creștinism, ca dela o iubire îndelungată și care trebue să se sfârșească.

REVISTA REVISTELOR

Kölner Vierteljahrshefte für Soziologie (1929, Heft I) publică la partea teoretică un studiu al lui Herz Friedrich, despre *„Migrațiuni"*. Pentru înlăturarea confuziilor, autorul caută să dea o definiție sociologică migrațiunilor: călătorii lungi, obositoare ale unei mase de oameni într'o direcție și cu destinație hotarîtă. Deci călătoria a o mie de oameni, la o stațiune balneară nu se chiamă migrațiune.

Forma cea mai tipică a migraţiunilor este *nomadismul*. Nomazii călătoresc cu scopul hotărît al aflării unei regiuni mai bune pentru vânătoare sau păscut, fără caracter de stabilitate (uneori numai pentru un anumit sezon). Păstorii de oi sunt absolut nestabili: în veşnice peregrinări, sunt paşnici. Păstorii de vite au oarecare stabilitate (Halbnomaden). Sunt mai războinici, probabil fiindcă aceştia, cu deosebire de pastorii de oi, nu caută numai regiuni de trecere, ci şi de staţionare şi stăpânire definitivă.

Altădată migraţiunile au fost provocate de catastrofe naturale: revărsarea mărilor, seceta permanentă a unei regiuni. O altă cauză sunt prinţii aventurieri, cari târăsc apoi după sine populaţia întreagă. *Surplusul* de populaţie fiind totdeauna ceva relativ nu poate fi socotită o cauză a emigrărilor, ci mai curând sistemul de producţie (o cauză mai profundă), incapacitatea de a-l desvolta, nesiguranţa geografică, etc.

O causă importantă mai este şi mirajul bogăţiilor (America) şi căutarea unei regiuni de muncă.

Posibilitatea de a vagabonda la distanţe prea mari în lung şi lat în interiorul unei mari împărăţii, a fost pentru popoare un motiv de a rămâne înapoiate în cultură şi civilisaţie. Exemple: Rusia şi America („Grenzlose Weiträumigkeit ist auf niederen Kulturstufen oft ein grosses Hemnis der Entwichlung").

Nomazii călări, pot vagabonda mai uşor şi mai mult. Cei cari se mişcă mai greu (pedeştrii, care cu boi) călătoresc mai puţin, sunt mai curând avizaţi la stabilitate: ei îşi formează însă pentru viitoarea lor viaţă naţională o bază mai solidă, cu rădăcini mai adânci, mediul, limba regiunii respective îi vor influinţa mai mult. Astfel se explică faptul, că limba ţiganilor nomazi e cea mai puţin alterată de influenţa streină. Arabii, popor de călăreţi n'au putut forma o împărăţie stabilă şi Turcii i-au putut scoate uşor din cadrele lor. Germanii (călători greoi) au întemeiat imperii solide. Gradul de migrabilitate e în funcţie şi de drumuri. Uneori năvălitorii neavând soţiile cu ei se însurau cu femei indigene. Astfel copiii învăţau limba mamei. (Ex. în Galia, Francii de origine năvălitori Germani, că sătorindu-se cu femei Romane uşor au fost romanizaţi: Franţa e o ţară latină). In Dacia probabil au intervenit şi alte considerente.

Tot un fel de migraţiuni sunt şi colonizările. Feudalii clădeau oraşe pentru a atrage pe nomazi („Stadtluft macht frei"). Austria a adus în Ungaria evacuată de Turci, Şvabi şi Sârbi, cari au obţinut mari privilegii. Aceştia, împreună cu Saşii din Ardeal, atât din p. de v. economic, cât şi politic au acaparat poziţiile cele mai bune. Toată „chestia minorităţilor" în est e în strânsă legătură cu aceste colonizări.

Mai sunt migraţiuni de *sezon* (din cauze economice populaţia emigrează pentru scurt timp în America); *pentru specializare* (oamenii pleacă în ţări streine pentru a câştiga dexteritate în anumite branşe), pentru *comerţ în mic* (Din Evul mediu Biserica interzicea şi era dispreţuit comerţul în mic şi cămătăritul, care a fost şi este acaparat aproape exclusiv de Evrei). Mai sunt migraţiuni causate de războaie, impuse de siguranţa Statului, intoleranţa religioasă, etc. Mase întregi de oameni deportate pentru înlăturarea şi prevenirea răscoalelor. După războaie populaţia rurală contribue la mărirea oraşelor. Sunt şi migraţiuni la cari au contribuit motive naţionale şi relegioase. La acestea au luat parte şi intelectualii, cari au contribuit la dispersarea culturii (Avântul cultural al Atenei după înfrângerea răscoalei ioniene de către Perşi; Exilul Evreilor dela 586 în. d. Ch., care a răspândit monoteismul dar şi credinţa în Mesia. Credinţa Evreilor în drumul peregrinărilor lor a suferit multe influenţe babilonene[1]) şi perse, cari toate împreună au format lumea de idei, credinţe şi mituri, dincare s'a alimentat creştinismul.

Migraţiunile causate de revoluţii transportă de obicei pe aristocraţii de sânge şi de averi (Rev. franceza, polonă şi cea rusească).

Urmările migraţiunilor sunt: 1.

[1]) Autorul acestei recenzii va publica odată în corpul revistei un studiu comparat asupra „Celor 10 porunci" ale lui Moise, cari au fost plagiate după legile lui Hamurabbi.

Etnice (amestecul raselor și reacțiunea politicei contra acestui amestec — statul american a adus legi contra amestecului Americanilor cu Negrii, contra Galbenilor și contra emigrărilor prea mari din Europa. Chestia minorităților, antisemitismului și a sionismului). 2. *Selecția prin migrațiune* (emigrează cei t-ri, energici și cu spirit de risc și inițiativă, iar în noua lor patrie devin mai muncitori din motive de emulație. Cei slabi și lași rămânând acasă aduc sărăcia țării de origine: fenomenul acesta se observă în grecia antică și în multe țări din epoca noastră). 3. *Teren pentru manifestarea caracterelor de conducători* 4. *Desvoltarea energiilor*, din motive de emulație și pentru a învinge greutățile pe cari le pun în calea desvoltării lor normale, băștinașii. 5. *Distrugerea tuturor tradițiilor*. 9. *Lărgirea orizontului cultural.* (Exilul babilonian, Helenismul, Cruciatele, descoperirile nouilor continente și colonizările).

Astfel migrațiunile în cursul istoriei s'au dovedit a fi în cea mai mare parte edificatoare pentru evoluția societății. Ar trebui înlăturate legile de interzicere a migrațiunilor, iar datoria Societății Națiunilor este să organizeze migrațiuni pașnice definitive sau temporare (de sezon), ca nu pot fi decât avantajoase din punct de vedere social, etic și spiritual pentrucă „les peuples les plus avancés — spunea undeva Emerson — sont toujours ceux qui naviguent le plus. La force que la mer exige du marin en fait rapidement un homme, et le changement de pays et du peuple affranchit son esprit de bien des sottises: de clocher. *O. J.*

In revista, **„Preussische Jahrbücher“**, un observator al fenomenelor sociale asiatice, *Legatus,* se ocupă de viața și tendințele ce călăuzesc pe Chinezii din statele învecinate, îndeosebi pe cei infiltrați în statul siamez.

Mișcarea desfășurată în imperiul chinez pune o problemă ce privește nu numai soarta rasei galbene, ci și viața economică a statelor vecine. Repercusiunile ei se simt de pe acuma; ideile — rezorturi ale acestei mișcări au găsit ecou, și extra muros“, ca în statul agrar siamez. Față de rasa acestui stat Chinezii au simțit întotdeauna atracția comunității de sânge, în mod inconștient. Ieșiți dintr'un mediu, care sub influența imperialismului englez trecuse de stadiul agrar, și ajunși pe pământul acestei țari dincoace de acest stadiu, Chinezii reprezintă elementele cele mai importante în viața economică, astfel că ei au devenit o amenințare serioasă în timpul din urmă. Dar infiltrația chineză a mijlocit și o înrâurire bună, și anume întărirea rasei pe de o parte, pe de alta ridicarea nivelului economic. Azi au devenit un pericol, față de care se ia o atitudine pozitivă: asigurarea păcii, pe care Chinezii vor să o turbure, prin legislație.

Iată fapte de domeniul sociologiei, cari indică intrarea unui popor superior in orbita economică a altuia inferior, intrare care înseamnă un pericol și o binecuvântare totodată; tendințele imperialiste duc la creiarea de raporturi noui, fapt, al cărui efect este dobândirea conștiinții de individualitate etnică.

In **„La Revue des Vivants“**, *Mireaux* aruncă o privire asupra vieții economice din Fnanța, care actualmente se lovește de un impas, pentru care în parlamentul țarii s'au propus o mulțime de soluții. Pe deoparte agricultura solidă se vede în fața unei concurențe, ce vine din Iava, Cuba și America și are nevoe de un protecționism intensiv; pe de altă parte în domeniul industrial în care se petrece o readaptare a capacității industriale la trebuințele de pace, se pune tot mai mult chestiunea debușeelor. La o producțiune agricolă insuficientă se adaugă o supraproducție industrială, provenită în parte din readaptare la condițiile postbelice. Experiențele din urmă au arătat că acest impas găsește soluționare aproape numai pe piața națională de desfacere a produselor industriale. Deci nu printr'un *sistem închis,* căci deficitul în materii prime nu permite, ci printr'o politică de schimb cu țările, cari au aceeaș civilizație și cari îi cer produsele ei industriale: Anglia, Italia, Belgia etc. Pentru a eși din impas, Franței i se impune o politică de pace, de organizare si colaborare comercială europeană, la care să se adauge desvoltarea pieții interioare și coloniale.